

Generalitat de Catalunya
Departament d'Acció Social i Ciutadania
**Secretaria de Polítiques Familiars
i Drets de Ciutadania**

**ACCIÓ
SOCIAL
I CIUTA
DANIA**

Els usos del temps en famílies catalanes: entrevistes i experiències viscudes

Tona Gusi
Maria Dolors Viñas
Marga Solé
Montse G. Sosa

Els usos del temps en famílies catalanes:

entrevistes i experiències viscudes

Coordinat per:

Tona Gusi

Entrevistes:

Tona Gusi

Maria Dolors Viñas

Marga Solé

Montse G. Sosa

Fotografies:

Amada Santos i Li Zomplantli

Generalitat de Catalunya
Departament d'Acció Social i Ciutadania
**Secretaria de Polítiques Familiars
i Drets de Ciutadania**

BIBLIOTECA DE CATALUNYA - DADES CIP

Els **Usos** del temps en famílies catalanes : entrevistes i experiències viscudes

I. Gusi, Tona, dir. II. Catalunya. Secretaria de Polítiques Familiars i Drets de Ciutadania

1. Família – Organització del temps – Catalunya – Estudi de casos 2. Temps – Organització – Catalunya – Estudi de casos

392.3:364.14(467.1)

*Permesa la reproducció, sempre que se n'esmenti
la procedència i no es faci amb finalitats comercials.*

© Generalitat de Catalunya

Departament d'Acció Social i Ciutadania

Secretaria de Polítiques Familiars i Drets de Ciutadania

1a edició: octubre de 2010

Totes les periodistes, comunicadores i fotògrafes d'aquest llibre formen part de l'ADPC (Associació de Dones Periodistes de Catalunya) i de la XIDPIC.CAT-XIPAVG (Xarxa Internacional de Dones Periodistes i Comunicadores de Catalunya - Xarxa Internacional de Periodistes amb Visió de Gènere o d'ambdues associacions).

Tiratge: 5.000 exemplars

Disseny: **Xeixa Rosa**

Impressió: **x**

Dipòsit legal: x

Índex

5	Salutació
7	Presentació
9	Pròleg Les famílies que us presentem en aquest llibre. Quin ús fan del temps? Tona Gusi
17	A la “Vila Oberta” de Granollers per Maria Dolors Viñas
25	De vegades xino-xano, de vegades corrents per Montse G. Sosa
33	De Lleida i de Zarekore: per un bon futur! per Tona Gusi
41	Vallesanes de tota la vida! per Maria Dolors Viñas
49	La qualitat de vida, una qüestió d’actitud per Montse G. Sosa
57	Les intencions i la realitat per Marga Solé
65	Volem un pare normal que dormi a casa! per Montse G. Sosa
73	Viuen com dues amigues amb els seus drets i deures per Marga Solé
81	Gent de Gràcia per Maria Dolors Viñas
89	Quatre generacions de filles úniques per Marga Solé

Salutació

No hi ha un únic temps, n'hi ha molts: hi ha un temps per a la feina, un per a la família, un per a les tasques de la llar, un per al lleure... L'ús que en fem de tots plegats determina el nostre dia a dia. I conèixer a fons els usos dels temps en la nostra societat ens ajuda a dissenyar unes polítiques millors per atendre la ciutadania. En aquest sentit, eines com el Panel de Famílies i Infància o el llibre que ara teniu a les vostres mans són molt útils perquè ens permeten conèixer de primera mà la nostra realitat social i quines són les principals mancances i demandes en aquesta àrea.

Per això, des del Departament d'Acció Social i Ciutadania, hem impulsat el *Pla estratègic sobre els usos i la gestió dels temps a la vida quotidiana 2008-2018*. Aquest Pla vol afavorir la revaloració dels temps i els espais personals i familiars, millorar la quantitat i la qualitat dels temps personals i familiars, i provocar un canvi en la concepció dels temps i dels espais que condueixi a un ús del temps més lliure i que possibiliti el benestar dels ciutadans i les ciutadanes de Catalunya. Es tracta d'una tasca molt ambiciosa, però necessària per construir un model social més integral que repercuteixi en una veritable igualtat d'oportunitats entre homes i dones, i en un reconeixement del valor social i econòmic del treball domèstic i de cura, així com dels temps de participació social, formació, educació i oci.

Aquest llibre il·lustra, a través de la veu i les reflexions d'un grapat de famílies, quins són els factors que intervenen en l'ús del temps. Hi trobem representades una família nombrosa, una de monoparental, una altra de reconstituïda... Models familiars molt diversos, d'entorns rurals i urbans, i amb situacions laborals, socials i econòmiques també molt diferents. Són exemples que parlen de la diversitat familiar de Catalunya i de la necessitat que les polítiques que fem ho tinguin en compte. El Pla estratègic sobre els usos i la gestió dels temps a la vida quotidiana, però també la resta de polítiques socials que impulsem des del Departament d'Acció Social i Ciutadania, incedeixen en aquest camí. Perquè cal donar resposta a les necessitats actuals de les famílies i avançar cap a uns usos del temps que afavoreixin un benestar més gran de la ciutadania.

Carme Capdevila i Palau

Consellera d'Acció Social i Ciutadania

Presentació

La diversitat familiar i els diferents contextos socials i territorials marquen de manera clara la gestió del temps de les persones i les famílies. El nombre de criatures, l'exercici de les responsabilitats parentals, compartides o en solitari, coresponsables o no, els serveis del municipi o la comarca, els recursos econòmics... tots són factors importants que influeixen en la nostra manera d'utilitzar el temps i gaudir-ne, així com d'organitzar-lo des de la perspectiva familiar.

Com a col·lectiu, la família és un mosaic de necessitats de tot tipus. En l'ús quotidià del temps s'evidencia de forma clara totes i cadascuna d'aquestes necessitats i també les dificultats per organitzar de forma conjunta aquest petit mosaic social.

Les diferents administracions tenim la responsabilitat d'impulsar mesures que facilitin, des d'una visió integral, aquesta organització social, però, tot i així, no podrem cobrir mai totes les necessitats específiques. Per això, cal una reflexió a fons en l'organització social del temps, perquè les persones i les famílies puguem compatibilitzar els diferents temps, organitzar la nostra vida quotidiana, conciliar les nostres diferents responsabilitats, conviure amb qualitat de vida i tenir temps propi i compartit. Les polítiques del temps són un dels grans reptes socials i polítics del futur.

Des de la Secretaria de Polítiques Familiars i Drets de Ciutadania coordinem el Pla estratègic d'usos dels temps de la vida quotidiana i ho fem amb voluntat participativa i integradora per desplegar de forma consensuada les diferents accions i mesures que recull per tal de fer front a aquest repte que la ciutadania planteja.

El reconeixement de la diversitat familiar, de les diferents formes de convivència, és un element fonamental per assolir amb èxit propostes en la gestió del temps que siguin útils a tots. És per això que també hem volgut mostrar diferents realitats en l'ús i la gestió dels temps quotidians, en les quals molts ens sentirem reconeguts.

Carme Porta i Abad

Secretària de Polítiques Familiars i Drets de Ciutadania

Les famílies que us presentem en aquest llibre. Quin ús fan del temps?

La voluntat d'aquest llibre ha estat il·lustrar, mitjançant un seguit d'entrevistes i fotografies, l'explotació de les dades del Panel de Famílies i d'Infància del Departament d'Acció Social i Ciutadania de la Generalitat de Catalunya, que es va publicar amb el títol *Temps de les famílies: anàlisi sociològica dels usos dels temps dins de les llars catalanes a partir de les dades del Panel de Famílies i d'Infància*, editat per la Secretaria de Polítiques Familiars i Drets de Ciutadania del Departament esmentat el febrer del 2008, així com donar a conèixer les reflexions que fan les persones entrevistades sobre els diversos factors que intervenen en el seu ús del temps.

En aquest llibre us presentem famílies amb fills i filles, criatures o adolescents, que han volgut participar en aquesta iniciativa responent a les nostres preguntes, tot explicant-nos les seves experiències i exposant-nos les seves opinions. És un llibre que ens ajuda a comprendre el canvi del model de família i de l'ús del temps que estem vivint al nostre país. Donem el nostre agraïment a totes elles.

Gairebé totes les persones entrevistades manifesten la necessitat d'un canvi en els rols i els estereotips assignats a les dones i els homes en la divisió de tasques. També constaten la major dedicació de les dones a fer les feines de la casa, a atendre la mainada i els membres de la família, a tenir cura de les persones malaltes i/o dependents, etc. Tot plegat, són feines que no són remunerades ni tampoc reconegudes.

“Crec que les dones al llarg dels anys hem viscut moltes discriminacions, però la del temps és com una trampa espectacular!”, exclama l'Anna, mare d'una família nombrosa de Granollers.

“La feina professional proporciona autonomia econòmica a les dones”, diu la Sonsoles, mare d'una noia i d'un noi adolescents de Gràcia.

La idea compartida majoritàriament és que, avui dia, no es pot creure que la conciliació del temps de la família sigui un problema que pertoqui només a les dones. Homes i dones són conscients que hi ha d'haver un canvi d'actitud, i que el pare i la resta de la família han de ser coresponsables de la gestió del temps per facilitar que les dones tinguin la seva vida professional i personal. Ara bé, moltes de les persones entrevistades afirmen que no poden fer-ho millor. Les causes són fonamentalment de tipus laboral o perquè manquen els recursos necessaris i les administracions no disposen de serveis suficients. Agraïxen, però, les lleis que ajuden a avançar en aquest sentit, com ara la Llei 8/2006, de 5 de juliol, del Parlament de Catalunya de mesures de conciliació de la vida personal, familiar i laboral del personal de les administracions públiques.

L'Eva, la mare d'una família de Canovelles, opina que: "Les empreses no tenen sensibilitat a l'hora de considerar el temps de les famílies i menys en temps de crisi."

L'Òscar, el pare d'una família de l'Hospitalet d'origen peruà, diu: "Si hi ha una llei que legisli com s'ha d'equiparar la distribució laboral i familiar perquè tothom faci de tot i s'aconsegueix més benestar per a les dones, em sembla magnífic."

La família de mare i pare arribats de Guinea Conakry vivia abans als afores de Lleida, on no hi havia llar d'infants. Aquesta fou la causa per la qual l'Haicha, la mare, deixés de treballar després de néixer la Mafita, la filla petita.

Tampoc en Marcel i la Cèlia, la família de Gràcia, varen poder anar a la guarderia municipal del barri per manca de places. Aquest fet va condicionar molt la família perquè va haver-ne de pagar una de privada.

A partir d'un nombre reduït d'entrevistes i en la mesura que s'ha pogut, hem volgut abastar un ventall de diversos àmbits territorials i situacions econòmicosocials, diferents referències culturals i distintes opcions sexuals i models de família (convencionals o extenses, reconstituïdes, monoparentals...). Aquest ventall ha estat possible perquè s'han escollit algunes famílies que compleixen més d'una d'aquestes característiques.

On viuen les famílies

De les famílies entrevistades, n'hi ha que viuen en grans ciutats, com Barcelona i l'Hospitalet; d'altres, a ciutats mitjanes, com Granollers i Lleida, o a viles com Cerdanyola i Sant Sadurní d'Anoia, i també a pobles, com Canovelles o Sant Cugat Sesgarrigues. N'hi ha que tenen el pis als centres urbans i d'altres viuen en una masia a prop del bosc.

Els habitatges d'algunes d'aquestes famílies són tan reduïts que la família ha de compartir gairebé tot l'espai. D'altres en canvi són tan amplis que cada integrant de la família té una habitació pròpia i tots els membres poden gaudir col·lectivament d'espais comuns. Hi ha qui està esperant amb candeletes un pis de protecció oficial per poder oferir més espai i millors condicions a la mainada.

L'àmbit socioeconòmic

Les mares i els pares entrevistats tenen feines i sous ben diversos: treballen a l'empresa privada; tenen un negoci autònom; treballen a l'Administració; estan a l'atur; fan la feina de la casa, etc. Hi ha qui treballa 12 hores diàries o més per tirar endavant el negoci o per *estar al dia* amb la seva professió. També hi ha mares que han demanat jornades reduïdes per poder conciliar la vida familiar, laboral i personal, i també hi ha parelles que han pogut organitzar-se més equitativament.

“Per portar la meva filla gran a fer esport, he de fer festa una tarda a la setmana i això suposa que he de pagar una persona perquè ho faci i perdre diners. És molt complicat!”, diu l'Abraham, el pare de la família de Lleida. L'Haicha, la mare, treballa només 3 dies a la setmana per poder tenir cura de les 2 nenes.

La Montse, que és mare, periodista i política, treballa des de les 8 del matí fins a les 8 de la nit, i encara treballa més per poder exercir correctament les seves responsabilitats.

L'horari de la fàbrica on treballava en Pep fou la causa per la qual la seva filla, l'Esther, li digué quan tenia 16 anys: “Estudiaré, però també treballaré en una pastisseria, així jo també aportaré diners a casa i tu, papa, podràs deixar aquella porqueria de fàbrica i no hauràs de treballar a la nit. Jo vull un pare *normal*, per poder fer coses amb tu.”

El model de família que han viscut les mares i els pares

Ens ha semblat interessant demanar els pares i les mares sobre el model de família on van néixer. Avui dia encara perviuen certs estereotips, de fet, a ningú se li escapa que aquests valors que varen arribar al nostre país en plena dictadura es van transmetre a diverses generacions de Catalunya i de la resta de territoris de l'Estat espanyol. Cal tenir present, però, que d'aquestes famílies catalanes entrevistades, algunes provenen de l'Amèrica Llatina i de l'Àfrica. Això és una petita mostra de la nostra ciutadania i de la seva diversitat cultural, ideològica i religiosa (catolicisme, islamisme, agnosticisme, etc.). Si bé totes aquestes persones són conscients del pes que té el model de la família patriarcal en la distribució actual de les feines i del temps, les que han arribat de l'Amèrica Llatina i de l'Àfrica expliquen que, en el seu cas, la tradició que elles han viscut en el seu entorn encara és més masclista.

L'àvia Francisca de la família de l'Hospitalet opina que: “Al Perú, les dones ho fem tot...” i que “les dones viuen millor aquí”. La Nila, la seva filla, afirma: “Estic segura que, a tots els països del món, la dona estira del carro a l'hora de fer les feines de la llar. Veig que les dones catalanes fan el mateix que jo i la resta de la seva família es repenja tal com ho fa la meva.”

L'Abraham té clar que allà a l'Àfrica, a República de Guinea, “les feines de les dones i dels homes estan totalment dividides. Les dones fan totes les feines de la casa i els homes les que es fan a fora.”

“Abans s'utilitzava més temps per sobreviure, per treballar. Jo recordo que les meves germanes”, diu el Pep, “a més de treballar a casa, també anaven a la fàbrica.”

La diversitat dels models actuals de família

Per mostrar la diversitat de models actuals de família a Catalunya, n'hem escollit de convencionals, innovadores, tradicionals, plurals, intenses i extenses, formades per pare, mare i fills i filles. També hem triat les que han deixat de ser convencionals per convertir-se en reconstituïdes, monoparentals, o, fins i tot, les que han preferit quedar-se a mig camí, i famílies amb voluntat d'ésser monoparentals o famílies on la parella no és heterosexual.

Tant la Dolors com l'Elisabet creuen que, pel fet de ser una parella de dones, han de demostrar a la societat que són capaces de formar una família i tenir cura dels fills el doble de bé que una família tradicional. La Dolors creu que “de vegades, però, som nosaltres mateixes les que ens posem aquest llistó tan alt, però no s'ha d'oblidar que la pressió social existeix.”

“Vivim soles perquè s'està millor”, diu la Patrícia, “i perquè jo no tinc parella”, afegeix la Montse, la seva mare. “Des de sempre he tingut la mama-papa durant la setmana i el papa els caps de setmana alterns... i a mi ja em va bé”, continua la Patrícia. Ambdues conformen una família monoparental a Cerdanyola del Vallès.

“És veritat”, diu la Clàudia, la filla adolescent d'una família reconstituïda, “ens ho passem bé. Jo passo tot el temps que vull amb els meus pares, ni més ni menys. A més, com que la majoria de les tardes són aquí tots dos, encara que no els necessiti, sé que hi són i això em reconforta molt.”

“Mentre els pisos siguin tan petits és impossible que hi hagi estructures de famílies com la nostra, per tant, es pot dir que el model ja ha canviat”, diu la Laia, l'àvia de la família de Ca l'Obaguer. I la Míriam, la mare, puntualitza: “És difícil trobar quatre generacions vivint juntes, però aquí es pot veure bé el canvi de cultura o de model, perquè, per exemple, el besavi, de feines de la llar, no feia res de res; el meu pare ja en feia una mica, però no gaire, i el meu marit ja fa gairebé de tot perquè és d'una altra generació, i la parella de la meva filla... no podem saber què farà perquè poden canviar les cultures i els models, però sembla que la tendència serà d'equiparació, almenys en la nostra cultura, perquè en d'altres és diferent.”

El temps professional, el dedicat a la família, el personal i el relacional

Hem preguntat a les persones entrevistades sobre el temps remunerat, el que dediquen a les filles i als fills i a altres components de la família, l'esmerçat per tenir cura (atenció i salut) de la resta de la família, el que requereixen per fer les tasques domèstiques, el temps que han de

reservar per als desplaçaments i el que destinen a les relacions i a la realització personal: l'oci, el treball associatiu, la militància, etc.

“L'empresa va canviar la direcció i directament van acomiadar les mares que tenien jornada reduïda”. Aquesta actitud de l'empresa on treballava l'Anna de Granollers va portar canvis a la seva vida i a l'organització del temps de la seva família. “Diria que substituir l'Anna m'ha proporcionat experiències i vivències que d'una altra manera no hauria tingut, perquè els nens cada dia canvien i et proposen qüestions que no et plantejaries mai”, diu en Marc, el pare de la família.

“Definitivament, si l'Administració, la que sigui, hi posés mes recursos, la meua mare tindria més temps per fer altres coses i jo podria prendre decisions molt importants per al meu futur”, diu l'Isaac, un jove de 18 anys que a causa d'una discapacitat ha d'anar sempre en cadira de rodes. El seu pare, en Pep, li dona tota la raó: “I tant! Més enllà dels ajuts econòmics que necessitem i que haurien canviat la vida de l'Anna i la nostra, el temps que hem de dedicar a tota la burocràcia que representa anar a tants hospitals, fer visites i, sobretot, demanar els aparells, és increïble.”

La Nila, de l'Hospitalet, des que és a Catalunya no ha pogut treballar mai en la seva professió d'auxiliar de farmàcia ni ha tingut feina estable i assegurada. Ara està preocupada per la seva jubilació. El seu marit va haver de treballar durant una bona temporada fent feines de la llar a cases d'altres.

“La veritat es que faig ben poc”, diu la Sílvia sense to de disculpa, “però jo treballo més hores fora de casa que el Joan. Ell és més ordenat que jo i, per tant, fa mes coses. Però això es cosa d'ell.” El Joan afirma que “en aquesta casa no s'han pactat mai les tasques de la llar”, simplement, ell s'ocupa de la majoria de coses de la casa perquè hi és més temps i també perquè ho fa millor. El Joan reflexiona a partir de la seva experiència: “Diàriament has de pensar cada dia què cuinaràs, si et repeteixes... en fi. Tot allò de què sempre s'han queixat les mestresses de casa. Per als homes, ha estat molt fàcil dir: ‘jo no en sé, no me n'han ensenyat.’ I així la dona ha cedit gairebé sempre i ha acabat fent-ho tot ella.” Sobre la seva necessitat d'intimitat i l'atenció a les filles, diu la Sílvia: “Crec que als homes, quan reclamen un espai, no se'ls qüestiona tant. A més, passa una cosa curiosa, potser passa a totes les dones, no ho sé, però les nenes sempre estan preguntant: on és la mare?”

“Quan la Patrícia era petita i estava malalta i els meus pares treballaven, tot era molt més angoixant i ens ho muntàvem completament soles amb l'ajut de cangurs, amics i amigues que ens donaven un cop de mà”, recorda la Montse de Cerdanyola.

La Míriam de Ca l'Obeguer diu que no en té cap d'afició: “M'agrada llegir i estar a casa amb la meua família, res més, amb això ja sóc feliç”, afirma. Són les mateixes il·lusions de la seva mare, la Laia, que afegeix que, a més, li agrada netejar i endreçar. El seu marit, l'Alfredo, li recorda que també li agrada molt pintar: “Sí, tots els quadres de casa nostra els he pintat jo, vaig anar a classes i quan em jubili hi vull tornar”, afirma.

També hem volgut que algunes d'aquestes famílies representessin les que han de tenir cura de fills o filles o altres familiars amb un grau de dependència. El motiu és clar: la manca de recursos per a aquestes realitats dificulta molt més encara una bona gestió del temps de les

famílies. Els avenços socials, com ara la Llei de serveis socials (Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de serveis socials) o la Llei de la dependència (Llei 39/2006, de 14 de desembre de 2006, de promoció de l'autonomia personal i atenció a les persones en situació de dependència) i el seu desplegament, encara no es perceben com una realitat immediata. L'Administració continua sent considerada una burocràcia llunyana per a moltes de les famílies entrevistades.

Aquest és el cas de la família de Sant Sadurní, que viu aquesta realitat des del naixement de l'Isaac. O el de la Sonsoles, la mare de la família de Gràcia, que va viure fa poc la malaltia i mort del seu marit i està molt decebuda dels ajuts i de com s'administren. I encara, el de la família de l'Hospitalet, amb l'Alba, una adolescent amb un problema cardíac greu.

La mirada de gènere

En el procés de treball, l'equip també ha reflexionat sobre les nostres percepcions com a periodistes i comunicadores que volem practicar un periodisme amb visió de gènere, és a dir, no androcèntric. Per tant, hem volgut escoltar les veus de tota la família, veus plurals, recordant, però, que les dones en són les més protagonistes, tal com demostra l'estudi sociològic esmentat *Temps de les Famílies*. Aquesta pluralitat ens mostra una panoràmica més real.

Per fer una mirada de gènere sobre el conjunt de les famílies i la seva diversitat, hem volgut conèixer la influència familiar en la transmissió de valors i rols de cada persona entrevistada. També hem volgut saber quins sentiments han manifestat davant les dificultats i com les han anat superant, a voltes gràcies als recursos que la mateixa família ha sabut generar i a vegades mitjançant l'elaboració de pactes. Les persones ens creem també expectatives individuals i necessitem recursos per aconseguir-les. Hem intentat esbrinar si aquestes expectatives responen a un model masculí i a un altre de femení.

L'Eva, la mare de l'Anna i la Xènia de la família de Canovelles, van prendre la decisió de reduir l'horari laboral per poder fer activitats de tipus social en les quals s'hi sentien molt implicades. D'ençà que el pare de les seves filles viu en una altra casa, l'Eva gaudeix del temps quan les nenes estan amb ell: "És un temps magnífic per a mi." En Roc, però, diu que enyora les nenes, els caps de setmana en què no les veu.

Les mares de la família nombrosa de Barcelona han aconseguit repartir-se les tasques força equitativament i funcionalment: "Potser és una qüestió d'amor, però jo miro de treure el màxim de feina de sobre a la Dolors i ella fa el mateix amb mi...", assegura l'Elisabet.

L'Haicha, la mare de la família de Lleida, estaria molt contenta si el seu marit tingués temps per acompanyar-la a comprar i a fer encàrrecs: "I per anar a passejar plegats i anar a la ludoteca", afegeix l'Hawa, la filla de 7 anys. L'Abraham coincideix: "Sí, m'agradaria molt tenir temps per passejar tots junts."

"La meua mare estava molt a casa, però no podia estar especialment per mi o pels meus germans. Jo estic molt menys que ella a casa, però, quan hi sóc, estic per les meves filles al

cent per cent i, a més, m'encanta. Jo tenia una persona permanentment a casa, però no estava mai per mi", diu la Sílvia de Mas Comtal.

Davant la impossibilitat de dedicar més temps a la seva filla per motius professionals, la Montse, la mare de Cerdanyola, explica: "Tinc remordiments de consciència permanents. Aquestes coses només ens les plantegem les dones." Dóna testimoni també que es continuen produint contrasentits, com ara convocar una reunió per parlar de conciliació de la vida laboral i la familiar a les 7 de la tarda.

Altres models i unitats familiars

Per motius d'espai i prioritats, aquest llibre no ens ha permès entrevistar persones que conviuen d'altres maneres i que es consideren família, tot i que legalment no estiguin considerades com a tal. Encara que aquestes noves formes de convivència siguin minoritàries, es troben en un procés de creixement. Ens referim: a dones grans soles que han decidit viure juntes en pisos per facilitar-se la vida i fer-la més agradable; a dones o homes que viuen sols en les seves llars, però tenen cura de la mare i/o del pare encara que sigui en la mateixa casa, en la dels progenitors o en les residències de gent gran; les persones que arriben soles al nostre país i durant molt temps conviuen amb altra gent en un mateix habitatge; a voltes famílies que viuen amb altres famílies; etc.

En el nostre país, també hi ha els casos de les famílies reagrupades, que, a causa de la crisi i acollint-se o no a la llei de retorn, inicien el camí de tornada al seu país d'origen, fragmentant-se de nou, deixant la part de la família que viu en millors condicions a Catalunya.

I, finalment, les mares o els pares de família que estan patint algun tipus de malaltia i que han de rebre tractaments llargs o complexos, o bé pateixen algun tipus de discapacitat física o psíquica, fet que les col·loca en una situació molt més precària en tots els aspectes i, per tant, la família té encara més mancances en la gestió del temps. No cal dir que les famílies majoritàries que estan en aquesta situació són les dones joves de famílies monoparentals.

Segons les famílies entrevistades, les polítiques públiques no haurien de girar al voltant del temps de treball remunerat, sinó que haurien de tenir en compte el sosteniment de la vida humana. Factors com la urbanització, la planificació i el disseny, afavoreixen les relacions de convivència o no i redueixen la fractura entre l'àmbit públic i el privat.

"Aconseguir que la gent treballi només mitja jornada i les escoles funcionin fins després de dinar seria una millora considerable en la qualitat de vida de les persones, pares, mares, criatures i docents, però sense que aquestes ingereixin en la vida relacional de les persones i de les famílies", opina en Roc, el pare de la família de Canovelles, i afegeix: "Que no s'apropiïn de l'espai públic ni s'institucionalitzi ", expressa amb convicció. Ell creu que "a vegades, sembla que vulguin una societat de ciutadans infantils, dependents i modelables, totalment passius i acrítics."

La necessitat d'una nova organització del temps en la vida quotidiana

Hi ha coincidència a no tenir temps suficient per al que es vol. Tal com diuen les dades sociològiques i les entrevistes que hem fet, el sentiment més estès és el de gaudir de poc temps personal o no poder harmonitzar-lo amb les persones amb les quals es conviu i no poder relacionar-se socialment. Poder disposar de temps i saber-ne fer un bon ús contribueix al benestar físic i psicològic de les persones i al desenvolupament econòmic i social, ja que facilita el creixement personal. La necessitat d'una nova organització del temps en la vida quotidiana obliga a pensar, a confrontar la realitat.

Les famílies entrevistades cerquen el millor equilibri i coexistència de la vida familiar, personal i professional. Aquesta voluntat ha d'implicar canvis de mentalitat, dels estereotips i dels rols de les persones que conformen les famílies. Aquests canvis ideològics són els que han de conduir a un nou repartiment més just i equitatiu de les tasques i del temps, però alhora han d'anar acompanyats de les transformacions socials, laborals, econòmiques i culturals que es promouen des de les institucions, i s'han d'aplicar en la societat, en l'àmbit de les empreses, els sindicats, les associacions, etc.

Ara per ara encara convivim en una societat on les dones són les que distribueixen el seu temps entre els membres de la unitat familiar, i els homes són els consumidors principals del temps de les dones. Si el temps de cura s'hagués de pagar, l'estat del benestar no tindria diners suficients.

Tona Gusi

Vicepresidenta de XIDPIC.CAT-XIPVG

A la “Vila Oberta” de Granollers

per Maria Dolors Viñas

Uns canvis inesperats en els àmbits laborals de la parella van proporcionar una reestructuració joiosa dels temps i de l'organització familiar.

17

La família de l'Anna, després de voltar per diferents ciutats de l'Estat espanyol i Catalunya, es va instal·lar a Granollers quan ella tenia 2 anys i ja no se'n va moure mai més. La família del Marc vivia a Barcelona i passava els estius a la Roca del Vallès. Quan ell tenia 10 anys, s'hi van quedar a viure. Anaven i venien de Granollers per tot, no paraven! Van acabar llogant un pis a Granollers per viure-hi. A la Roca, hi van continuar anant els caps de setmana i els estius.

La família que entrevistem està formada per l'Anna i en Marc, i tres fills de 10, 7 i 2 anys; Nil, Pau i Martí, respectivament. Amb el naixement del petit Martí, aquesta família es va convertir en família nombrosa i va coincidir que, no tant sols va canviar la seva categoria de família, sinó que també, de retruc, sense tenir-ho previst, van fer un canvi radical en l'organització de les responsabilitats, els ritmes de temps i d'intercanvi de tasques en funció d'objectius nous i expectatives laborals i personals.

El temps del treball

L'Anna treballava d'administrativa i feia un any que gaudia de la reducció d'horari per atendre els dos primers fills: “L'empresa va canviar la direcció i directament van acomiadar les

mares que tenien jornada reduïda. Després d'un temps desagradable, amb judicis pel mig i represàlies, vaig decidir que el millor que podia fer per a la meua salut mental era un canvi d'aires. Acollir-me a l'atur i pensar què fer amb el meu futur professional.”

La nova situació tenia una part bona, una ocasió que li permetria fer realitat un projecte i una il·lusió que duia de cap feia temps; estudiar magisteri: “Va ser una decisió que em va costar prendre, vaig tenir el suport del Marc. Va coincidir que a ell se li acabava la seva feina en un sindicat on no tenia horaris i s'incorporava a un nou treball amb horaris més raonables.

A vegades vivim la vida immersos en feines molt absorbents, tant que ni ens plantejem què podríem portar a terme o què ens agradaria fer. Fer funcionar una casa amb tres criatures petites implica, d'una banda, no parar de fer feines quotidianes imprescindibles: endreçar, comprar, organitzar la nevera, preparar els menjars, planxar la roba, preparar les motxilles, les bosses d'esport... i, d'altra banda, no parar de prendre decisions per donar resposta a qüestions que no estan programades, com anar al dentista per una urgència o arreglar la cremallera de l'anorac, ja que s'ha espatllat i no en té un altre de recanvi... Aleshores envio un SOS a la meua mare que viu molt a prop i en qüestió de cremalleres és una experta...”

Els models de família viscuts

L'Anna és la penúltima d'una família de sis germans, on el pare treballava fora de casa i la mare feia rutllar tota la infraestructura familiar. Recorda que ningú l'ajudava, ni les germanes més grans, ni molt menys els nois: “Ens semblava que era normal! Ara, els meus fills també es pensen que jo he de saber on és tot i que he de donar resposta a tot”. L'Anna recorda que la mare es queixava: “...però a casa tothom anàvem a la nostra. Ella no tenia altre remei que feinejar tot el dia. No tenia a ningú. La seva família vivia a 300 km de casa.” Ara és quan ella es planteja que no tant sols no era una tasca reconeguda, també era infinita, sense horaris i pitjor, sense cap compensació econòmica.

“Crec que les dones al llarg dels anys hem viscut moltes discriminacions, però la del temps és una trampa espectacular! La meua mare feia la feina de casa, però jo tinc l'al·licient que he treballat dins i fora de casa i ara que vaig a la universitat ho visc com un privilegi. La feina que feia la meua mare, sense ser reconeguda, li ocupava pràcticament totes les hores del dia, tots els dies de la setmana i de l'any! Les feines de casa certament no estan gens valorades. Primer no estan remunerades, segon no té horaris i, finalment, t'aïllen com a persona, és un treball individual on no et permet fer vida social.”

A casa del Marc, el pare i la mare treballaven fora de casa i en teoria es repartien la feina entre tothom. Ell recorda, però, que aquesta qüestió era motiu de discussions freqüents. Ell és el gran de tres germans i tots havien d'ajudar a casa. Recorda especialment que no volien dinar a l'escola i la proposta va ser que si hi dinaven, havien de col·laborar. Per aquest motiu

El Marc i el Martí
(el fill més petit).

tenia una certa pràctica i quan ha tingut la seva família, en la mesura que li han permès les responsabilitats laborals, ha ajudat en les feines de casa.

El temps de les feines de casa

“En comparació de les feines d’una empresa, les de casa són molt més concretes”, diu en Marc. “M’agrada molt tenir cura dels nens, sobretot quan són petits, jo m’ho he passat molt bé! Per aquest motiu, quan el sindicat no em va renovar el càrrec, d’una banda, em va decebre, però, de l’altra, em va permetre dues coses: substituir l’Anna en una part important de la feina que feia, és a dir, atendre els fills, i integrar-me de nou al món laboral amb uns horaris molt ben determinats. El fet de rellevar l’Anna diria que m’ha proporcionat una sèrie d’experiències i vivències que, d’una altra manera, no hauria tingut, perquè els nens cada dia canvien i et proposen qüestions que no t’havies plantejat mai, sortides i relacions que, si no les vius, si no hi ets, per molt que te les expliquin te les perds... Estic totes les tardes amb ells des que surten del col·legi fins al vespre. De les feines de casa, el que faig és planxar. Sóc el responsable de la planxa!”

En aquest moment l’entrevista agafa un cert to còmic:

–Però... què planxes? Si en aquesta casa no planxem mai res?

–Les meves camises... i... també les teves...

–Les meves? Quantes? Una al mes... dues? És cert! ell planxa, però el que vull dir és que el manteniment de la casa és feina meva i, quan dic manteniment, vull dir la feina que faria una dona de fer feines. És a dir, qui té dona de fer feines sap perfectament el que li ha de pagar a raó de les tasques que fa, que són les del manteniment de la casa.

Quant a la netedat i l'ordre de la casa, la parella també opina que tenen diferents graus d'acceptació. L'Anna diu que necessita ordre a la casa per poder-se centrar en allò que ha de fer. Tot i que no és maniàtica de la neteja, necessita tenir la casa neta, cosa que a la resta de la família li importa molt menys.

D'altra banda, en Marc fa tasques puntuals de casa, però són molt importants, és a dir, a més de planxar, posa el rentaplats, fa de lampista i s'encarrega de qualsevol altra feina que sorgeixi el dia a dia.

Els nens han de recollir les joguines, treure la roba bruta de les bosses d'esport, fer els llits, parar i desparar la taula. El Nil diu que el Pau fuig d'estudi i en realitat els pares diuen que tothom s'escapoleix!

El temps d'atenció a la canalla

“Allò què és cert, és que durant aquests 3 últims anys, en Marc ha tingut cura dels nens totes les tardes fins que jo he arribat de la *uni*”. Ell sap que valoro molt tot el que ha fet, perquè sé què significa dedicar-se als fills, dutxar-los, posar-los els pijames, donar-los el sopar... Sense el seu suport no hagués estat possible arribar a tot.”

Ara el Marc i l'Anna creuen que ella té l'oportunitat d'emprar el temps de forma molt més interessant que abans. Fa la feina de la casa, va cada tarda a la universitat i preveu acabar la carrera aquest curs. Ha d'estudiar i fer un munt de treballs que li agraden molt, però, en moments puntuals la desborden. En canvi el Marc, actualment, fa una feina molt més rutinària que, després de tenir responsabilitats importants durant 9 anys, ja li va bé.

“En diferents moments de la vida les expectatives són diferents, però quan aquests són petits, potser et plantes que durant un temps hauràs d'estar per ells de forma més intensa i segons quines coses no les podràs fer, per això era impensable que l'Anna pogués anar a la universitat, començar i acabar magisteri, i, en canvi, ha estat possible!”

A mesura que els nens es fan grans fan més activitats. Actualment els entrenaments de futbol ocupen un gran espai de temps real i emocional. Cal dur-los i recollir-los. Voltar per la comarca cada setmana per fer les competicions previstes sempre anotades en un gran

El Marc i el Pau (el fill mitjà).

calendari que ocupa un lloc ben visible de la cuina. “Això ho fem gràcies a uns oncles del Marc que des de fa 4 anys ens donen un cop de mà en el transport, sense ells tampoc no hagués estat possible voltar per la comarca.” Tant el Nil com el Pau combinen aquests entrenaments amb fer deures i altres activitats. Per quadrar anades, vingudes, horaris, festes de companys i companyes de curs, entrenaments i partits, han de recórrer als avis i les àvies. Malgrat que el camp de futbol i l’escola són molt a prop de casa, quan es fa fosc no els agrada que vagin sols. Sortint de l’escola juguen en un parc del barri, abans s’ocupava l’Anna d’anar-los a buscar, de preparar els berenars i d’estar al parc. Ara ho fa el Marc i observa que és una tasca principalment de mares amb qui és costum intercanviar favors: “Tenim els mòbils i, si un de nosaltres té un imprevist, pot trucar a les mares i als pocs pares que fem portes. Llavors recollim els nens i les nenes que calgui i anem cap al parc, que és el lloc de trobada general!”

Creuen que cada fill necessita un temps de dedicació especial, ja sigui perquè està enge-losit del germà més petit, perquè té uns deures més complicats, o bé, com ara el Nil, que comença la preadolescència, o el Martí, que és molt entremaliat.

“Aquestes atencions són complicades perquè no tenen una única actuació, ni són actuacions concretes, ni passen en un moment determinat”, diu l’Anna. “M’agrada compartir amb ells alguns deures dels quals jo estic estudiant la didàctica. He fet alguna pràctica a partir d’experiències pròpies amb els meus fills. Amb relació a altres companyes de la facultat, ha estat un privilegi. Hi ha, però, altres qüestions més complicades; quan algú està més susceptible o vol cridar molt l’atenció, hem de pensar per què li passa això. Veure quan és el moment oportú de dir-li les coses i quan és el moment de renyar-lo o castigar-lo. Aquesta feina ocupa molt temps, temps per pensar i acutar, i també significa temps emocional perquè comporta preocupació. Jo tinc més paciència, tractem de posar-nos d’acord amb què cal dir i fer. Però és complicat.”

Facilitats que ofereix l’Administració per gestionar el temps

Pel que fa als serveis, han passat per diferents experiències: amb el Nil no tenien més remei que dur-lo a una llar d’infants propera que era privada i que costava més de la meitat d’un sou. Amb el Pau van tenir finalment plaça a una escola bressol municipal que era a l’altra punta d’on vivien. Malgrat las dificultats que va comportar, tenen un bon record de la complicitat que hi va haver entre les famílies; un suport i una amistat que encara dura. Quan el Martí tenia 2 anys, el van acceptar a una llar d’infants municipal a prop de casa. Sempre que l’Anna s’ho podia combinar anava a buscar-lo a l’hora de dinar per estalviar-se el servei de menjador: “Si jo no treballo fora de casa, no tinc ingressos i s’han de trobar formes de fer estalvis. Vam prescindir de la senyora de neteja i si els dos grans volen venir a dinar, també m’ho combino bé, però ells s’estimen més quedar-se a l’escola, perquè, si dinen bé i de pressa, tenen una bona estona de pati.”

L'Anna i el Marc, i el Pau.

L'ajut d'altres familiars

22

Tenen supermercats a prop i compren també per Internet. Per combinar tasques familiars i temps, han incorporat hàbits d'organització que rutllen si no hi ha imprevistos. Per a qüestions inesperades (per exemple, quan un nen es posa malalt), poden recórrer a l'àvia i l'avi materns, que viuen molt a prop, i altres vegades són ells els que ajuden els avis, sobretot si s'han de desplaçar per qüestions de metges i hospitalitzacions: “A Granollers, és molt difícil aparcar i circular, per això procurem fer els mínims desplaçaments per la ciutat amb cotxe.”

El temps personal i de relacions, les activitats socials i de lleure

Quant al temps d'oci, fan força coses plegats. Algunes les fa la parella sola. Tant ell com ella a vegades van pel seu compte a sopar o es troben amb amistats d'abans. Tenen gent propera disposada a fer de cangurs si volen sortir plegats, fins i tot si es proposen algun viatge, però, d'una banda, l'economia no permet gaires viatges i, d'altra banda, de dilluns a dissabte, el Marc s'ha de llevar a les 5 del matí per plegar al migdia.

El Marc va ser un temps president de l'AMPA de l'Escola, ara hi col·labora en qüestions concretes. També canta en una coral. Molts caps de setmana els comparteixen amb famílies de l'escola.

Quan arriba la Festa Major de Granollers, “Per la Festa Major de Blaus i Blancs”, que és molt participativa, “aleshores la casa es transforma durant gairebé 15 dies. Tot va en doina. Tothom té compromisos i actuacions trepidants, llavors és un autèntic caos familiar! Quan

l'Anna té molta feina de la universitat, quan té exàmens, jo marxo a dinar a casa d'algú amb els nens el diumenge. Tota la família sabem que l'hem d'ajudar a fer aquest esforç final i la veritat és que ho fem amb molt de gust.”

El temps somniat

Al Marc i a l'Anna, els agradaria tenir més temps per a ells, per fer les coses més tranquils, per poder estar millor amb ells mateixos. Opinen que és una contradicció que, durant el cicle de la vida familiar, quan els fills són més petits i requereixen més atencions, ells tinguin més obligacions. Seria bo poder tenir més flexibilitat laboral en moments concrets del cicle familiar i, per descomptat, disposar de més serveis comunitaris i extraescolars, d'acord amb les necessitats de les famílies de cada zona. És un debat permanent de les AMPA, que no paren de fer propostes favorables per millorar el conjunt del benestar de les famílies. A l'escola, hi ha moltes famílies nouvingudes que no tenen familiars amb qui poder comptar i tenen unes necessitats complementàries de les quals és té plena consciència.

De vegades xino-xano, de vegades corrents

per Montse G. Sosa

“Potser és una qüestió d’amor, però jo miro de treure el màxim de feina a la Dolors i ella fa el mateix amb mi.”

25

Arribem a casa de l’Elisabet i la Dolors a quarts de vuit, tal com havíem quedat. És una hora de força intensitat familiar, en aquesta i en qualsevol casa de Catalunya on hi hagi canalla i, tal com va dir l’Elisabet: “Si el que voleu és saber com funciona aquesta família, doncs, passeu un vespre entre setmana i veureu que distretes estem!”

Mentre pugem amb l’ascensor, sentim corredisses i veus de canalla. L’Elisabet ens obre la porta i entre els seus genolls, com un cadell d’ós que s’agafa al tronc d’un arbre, el Josep treu el cap per un costat, amagant-se i deixant veure, ara sí ara no, els seus rínxols de color tardor.

Les feines de la casa

Estem a l’habitació del Miquel. Ell està estudiant i, de sobte, envaïm el seu espai. És una habitació juvenil i funcional, com pertoca a la seva edat.

L’Elisabet dóna classes i treballa mitja jornada. A les feines de la casa, hi dedica: 1 hora al matí, 1 altra hora per fer el dinar al migdia i a la tarda potser una altra més... surten unes 3 hores mínim al dia. La Dolors treballa tres quarts de jornada als matins. Cap a les 15 h ja és a casa. Pel que fa a les feines de la llar, hi dedica potser un parell d’hores al dia. L’Elisabet cuina, compra i posa rentadores. La Dolors recull després dels àpats, endreça la roba i, final-

ment, també li surten unes 3 hores diàries. Les feines se les han distribuït per gustos, “si és que se’n pot dir així”, diu l’Elisabet.

El Miquel de 14 anys i la Marlèn d’11 han començat no fa gaire a col·laborar en les tasques de la casa. El Miquel ja sap fer els banys i ho fa molt bé i la Marlèn passa l’aspiradora i també ho fa força bé. Ara comencen a fer alguna cosa a la cuina. Sovint rondinen perquè no els agrada fer la feina, però després d’escoltar un raonament, acaben fent-ho.

A l’hora de repartir-se la feina entre les dues mares, segons la Dolors: “Un dels avantatges de ser dues dones és que no ens cal anar pactant i dient: ‘No, és que a mi no em toca! Jo ja ho vaig fer ahir!’, etc.” La seva responsabilitat és compartida al cent per cent. De fet no hi ha hagut mai una discussió sobre el que fa l’una o l’altra. Com diu l’Elisabet: “Potser és una qüestió d’amor, però jo miro de treure el màxim de feina a la Dolors i ella fa el mateix amb mi. La qüestió és treure’ns la feina del damunt al més aviat possible.”

L’atenció als fills i filles

Tant l’una com l’altra creuen que, pel fet de ser una parella de dones, han de demostrar a la societat que són capaces de formar una família i tenir cura dels fills el doble de bé que una família tradicional. La Dolors creu que “de vegades, però, som nosaltres mateixes les qui ens posem aquest llistó tan alt, però també és cert que la pressió social existeix.”

L’Elisabet ens explica que ara és bastant diferent, però, quan van decidir ser mares, es van sentir molt qüestionades: “Hem de tenir en compte”, diu, “que fa 15 anys d’això. Per sort les coses han millorat una mica, però encara queda molta feina per fer!”

Per tant, els queden una mitjana de quatre hores al dia per a la cura i l’atenció de la canalla, i, segons elles, és poca estona. La Dolors porta el Josep a dansa amb una amiga, un altre dia a piano i bateria. Després potser el recull l’Elisabet i la Dolors aprofita per fer els deures amb el Miquel i, més tard, arriba la Marlèn.

“Pel que fa a les reunions de l’escola, si podem, intentem anar-hi les dues, i això ha estat el més important davant d’algunes situacions, com buscar escola per als fills o quan el Miquel va haver de canviar de centre escolar per fer l’ESO. Llavors sempre hi anem les dues, perquè tant l’escola com els altres pares coneixin la nostra família, i així els nens no hagin de donar explicacions. Això ho fem nosaltres d’entrada.”

Duen que, a l’escola, els nens i la nena no han patit mai cap mena de rebuig o situació incòmoda pel fet de tenir dues mares, i això potser és degut al fet que elles sempre han anat per endavant, tant amb els mestres com en les famílies. I això potser ha estat un avantatge. Com diu la Dolors: “Tu ja els has dit quina és la nostra situació i si els agrada bé i, si no, doncs, mira... ja s’hi acostumaran!” Mai no han trobat cap tipus de reticència, i això que cada criatura va a una escola diferent, però, com diu l’Elisabet: “Tot i que els nens sempre han viscut la seva família amb tota naturalitat, els has d’anar dotant d’eines.”

El Miquel (el fill gran)
i la Dolors.

Els temps d'estudi, d'activitats i de lleure

Les mares sempre s'havien plantejat que els seus fills anessin a les escoles del barri, tal com ho fan el Miquel i el Josep. Va resultar, però, que la Marlèn estava boja per la dansa i va ser llavors quan van buscar alternatives fins a trobar aquesta escola que integra la dansa.

La Marlèn té 11 anys, però és una nena molt madura. Té els ulls ametllats i molt vius, i un somriure tímid que la fa, si cal, més encantadora. Fins ara no ha volgut participar de la nostra conversa, potser per timidesa, però, quan ho fa, es mostra molt generosa. Parla amb la tendra seguretat dels 11 anys i sap molt bé el que vol dir.

La Marlèn es lleva a un quart de 8 del matí i arriba a casa a les 7 de la tarda. Per anar a l'escola, diverses mares s'ho combinen per portar els nens i les nenes al llarg de la setmana i la Marlèn s'hi passa mitja hora llarga. A la tornada ha d'agafar un autocar i triga uns 50 minuts, més uns 10 minuts caminant. Sovint la mare la va a buscar amb la moto. La Marlèn és la que passa més hores fora de casa, però, és clar, va a una escola molt particular. És l'única escola de Catalunya on la dansa és una matèria primària i alterna l'ensenyament ordinari amb l'artístic. Es canvia tres vegades al dia: ara dansa, ara mates, ara història, ara dansa... i així tot el dia. Hi ha el doble de nenes que de nens: "Hi ha persones que creuen que ballar no fa per un nen i, de vegades, he sentit comentaris força lletjos, com ara *mariquita*, i coses així sobre els meus companys de classe. És injust. Normalment, però", diu la Marlèn, "aquests comentaris solen fer-los més els nens que les nenes." Reconeix que al cap de setmana acaba esgotada, però li encanta ballar. No voldria deixar res del que fa, gaudeix de tot. Bé! El que sí que canviaria, seria el dinar a l'escola: "M'encantaria dinar a casa", afegeix. Tot i la gran activitat escolar, la Marlèn encara té temps d'anar a *El Cau* els dissabtes i a catequesis els dimarts.

La resta de tardes fa deures, juga amb alguna veïna, amb els seus germans o xerra amb la mare que sigui a casa. Malgrat que comparteix els seus secrets íntims amb les seves amigues, no té cap dubte que si li succeís alguna cosa seriosa, parlaria amb les seves mares.

El Josep té 5 anys, és un nen obert que pregunta sense timidesa i que, naturalment, vol entendre-ho tot. De seguida et fa sentir que ets benvinguda a casa seva, però em temo que també ens faria saber el contrari, si fos el cas. Aquesta tarda està molt inquiet perquè no sap ben bé el que li espera... una entrevista? No té gaire clar què és el que pot passar... però, en qual-sevol cas, sí que s'ha fixat en les càmeres de fotos i en la gravadora... Ai, la gravadora! Quin aparell més interessant! Ell mateix, després d'haver fet un munt de proves de so, es presenta i ens explica la seva rutina diària.

Té l'escola a prop de casa i té la sort de poder anar-hi caminant: “De vegades hi vaig xino-xano i, de vegades, corrents!”, diu. La majoria de dies dina a casa, però, de tant en tant, menja a l'escola i li agrada més perquè “el fan més salat! És que, a la mare, no li agrada gaire la sal!” Quan surt de l'escola torna tranquil·lament cap a casa amb la mare i juga amb ella o amb els amics. Els divendres va a la piscina amb l'escola i la mare sempre va a veure'l.

El Miquel va a l'escola a prop de casa, però es lleva a quarts de vuit perquè ha de pentinar els seus preciosos i abundants cabells, de color de la tardor, com el seu germà, però, també li agrada esmorzar tranquil·lament. Com ell mateix diu: “necessito el meu temps!” Cada dia menja a casa menys un dia en què tant la mama com la mare treballen.

El Miquel diu que vol estudiar per ser enginyer i després potser serà inventor. A les mares, fins aquí, no els agafa de nou les il·lusions del Miquel, però quan confessa que ja té unes quantes idees rumiades per contribuir en la conservació del medi ambient, les dues exclamen que no sabien que ja fos un procés tan elaborat. “Vols que t'ho expliqui?”, em pregunta el Miquel, “Oh i tant!”, dic jo. “Bé, però potser que no ho gravis, no fos cas que algú em prengués les idees. Tens raó!”, li responc. Amb la paciència i meticulositat d'un savi adolescent, el Miquel ens va desgranant un parell de les seves fantàstiques idees. He de confessar que són força interessants, però, per respecte al seu creador i la promesa que he fet, no les publicarem i haurem d'esperar uns quants anys. Paciència!

Per anar i tornar de l'escola, el Miquel triga uns 10 minuts cada vegada i és un temps que li agrada perquè s'ho passa bé caminant i xerrant amb els seus companys i companyes d'escola, especialment a la tornada, perquè no hi ha tanta pressa. Quan torna a casa sempre hi ha o la mare o la mama. Llavors dedica unes dues hores a fer els deures, quan hi ha exàmens en son més. Hi ha dues tardes que el Miquel no perdona, són els seus entrenaments de futbol! És el que més li agrada i sembla que és força bo! Va i ve amb bicicleta i així ho gaudeix més. Gairebé tots els caps de setmana juga i llavors hi va tota la família! Fins i tot tiets i tietes, de vegades!

Les mares l'ajuden sovint a fer els deures, tot depèn del tema. En alguns n'és més experta la mare i en d'altres la mama, “però per a les mates”, diu el Miquel, “el profe!” Després, juga una estona o fa servir el Messenger. Li encanta veure les sèries d'humor com *Kracòvia* o *Polònia*. El Miquel té la sensació que les altres persones volen que corri: “Sovint jo necessito el

El Miquel, el Josep (el fill petit), la Dolors, la Marièn (la filla) i l'Elisabet.

meu temps i se me l'estant menjant. Sempre sento: 'Va Miquel... que sempre ets l'últim.'" Ell és molt conscient que és una mica lent, però no considera que sigui res negatiu... per a algunes coses és força ràpid, com ara rentar-se les dents! Els cap de setmana li agrada dormir una mica més i després jugar a futbol, estar amb la família, sortir amb l'associació, anar a casa dels avis o tiets... "els caps de setmana són molt variats, no repetim mai!"

La canalla mai està sola a casa quan arriben de l'escola. Mentre una mare és a casa, l'altra és al parc o comprant. Potser el Miquel, el gran, s'ha hagut de quedar de tant en tant mentre la mare anava a buscar el seu germà a l'escola i la mama, pel que fos, aquell dia no hi era, però això és més aviat un cas extraordinari.

Els models de família viscuts

Tant la Dolors com l'Elisabet tenen la família fora de Barcelona. Una a Tarragona i l'altra a Tortosa. Les dues vénen de famílies nombroses i n'han gaudit força i encara ho fan.

Des de sempre, tant l'una com l'altra volien ser mares. Després de deu anys de viure juntes, van decidir que no tenien per què renunciar al desig de la seva maternitat i s'hi van posar.

A les dues els agrada molt passar estones amb les seves famílies i s'hi troben sempre que poden, cada tres o quatre setmanes. Amb els tiets i els cosins de Barcelona es veuen molt més sovint. Elles creuen que el tipus de família que han reproduït és bastant *clàssica*, si deixem de banda que són dues dones. Aquesta diferència, però, fa que hi hagi una relació molt més equitativa.

El Josep i el Miquel comencen a dir noms de cosins i cosines, i els en surten més d'una vintena. Tota una riquesa!

El Miquel,
l'Elisabet i la
Dolors.

El temps de lleure

30

La Marlèn pràcticament no veu la televisió, alguna vegada veu *L'Infocat*, que és una mena de noticiari juvenil. Al Miquel li agraden força els programes d'humor, com el *Kracòvia* o el *Polònia*, i també els còmics medievals i en Jules Verne.

A casa hi ha un ordinador i sempre s'utilitza amb el permís de la mare, que controla els continguts i el temps, que sovint és negociable segons les necessitats. El Miquel xateja de tant en tant, però només uns 20 minuts i la Marlèn l'utilitza per fer treballs de l'escola.

Al Josep, la manera que més li agrada passar el temps és jugant a pilota, a cotxes amb la mare i veient la televisió, tot i que “no me la deixen veure sempre que vull”, es queixa.

El temps personal i de relacions. L'associacionisme i la militància

Tant l'Elisabet com la Dolors participen activament en l'Associació de Famílies Lesbianes i Gais. A més de la part reivindicativa, a l'Associació també es fan trobades lúdiques. És un espai molt important per a grans i també per a infants. “No oblidem que som un model de família minoritari”, diu la Dolors.

L'Elisabet dedica força hores a l'Associació. Un parell d'hores de mitjana al dia, entre correus i reunions. La Dolors també hi milita, però menys. Com diu l'Elisabet: “Jo puc dedicar-hi aquestes hores perquè la Dolors atén la canalla. Si no fos així, no ho podria fer. Sovint és un esforç i, de vegades, sento que no estic prou per la canalla, però, d'altra banda, crec que ho haig de fer. És cert que s'ha avançat molt, però encara queda molta feina per fer.”

L'Elisabet té la sensació d'anar sempre corrent i desbordada, però realment no sap què és el que treuria de la seva vida, perquè, de fet, tot el que fa ho ha triat ella, sobretot la seva militància en l'Associació de Famílies Lesbianes i Gais que, malgrat la feinada que comporta, també li dóna satisfaccions. L'any passat, l'Elisabet feia ioga i per primera vegada des feia molt temps va sentir que aquell era realment temps per a ella. Aquest any, però, no ha estat possible fer-ne.

Les mares sempre han volgut que les escoles, les activitats dels seus fills i les d'elles fossin al barri. En primer lloc, per una qüestió de temps, però també, i molt important, perquè així afavoreixen la integració al barri, creen llaços amb el veïnat i fan que s'integrin valors com la solidaritat i l'amistat en la vida quotidiana. Tot plegat, repercuteix en la millora de la qualitat de vida. D'altra banda, l'Elisabet i la Dolors creuen que ja corren prou tot el dia anat i venint.

La gestió de l'ús del temps per part de l'Administració

Tant l'una com l'altra pensen que no es fa gran cosa perquè les famílies es puguin organitzar millor el temps. En el seu cas, ho porten bastant bé perquè les dues tenen feines que els han permès certa flexibilitat. “De tota manera”, diu la Dolors, “no hauria de ser una sort; hauria de ser un dret per a tothom. Aquesta conciliació, però”, afegeix l'Elisabet, “no ha de fer que les criatures passin més hores a l'escola. Ara ja en passen prou i potser massa i tot. Hauríem de passar tots plegats més hores a casa o junts, no menys.”

El temps somniat i el temps sagrat

Tant l'una com l'altra coincideixen que si tinguessin una setmana per a elles soles farien un viatge. Abans de tenir la canalla viatjaven cada estiu, però ara, i sobretot després del Josep, és més difícil. Com a mínim, però, un cop l'any se'n van soles un cap de setmana, que acostuma a ser el del seu aniversari de parella.

La Dolors i l'Elisabet fa 24 anys que estan juntes i, malgrat aquest estrès i tot i que de vegades la seva vida sembla un puzzle, s'hi dediquen un temps, petit, però sagrat i immens: després de posar la canalla a dormir i sempre que poden, s'open soles amb una copa de vi i una bona conversa. I tot això ens ho expliquen l'una asseguda a la falda de l'altra i envoltades de les seves criatures que amb satisfacció s'open uns macarrons que fan molt bona pinta, mentre riuen amb les seves mares del secret que la Dolors acaba de confessar-nos: “Si l'Elisabet volgués, jo tindria una altra criatura!”

De Lleida i de Zarekore: per un bon futur!

per Tona Gusi

Els horaris laborals tan extensos que té el pare d'aquesta família fan que la conciliació amb la vida familiar i l'equitat de la parella, i del temps dedicat a les feines de la casa i l'atenció a les filles, siguin, tal com ell mateix reconeix, molt complicats!

33

Al centre de Lleida, a prop de l'estació, hi viuen l'Abraham i l'Haicha amb les seves dues filles, l'Hawa de 7 anys i la Mafita de 2. El pare va arribar a Catalunya fa 19 anys i en un viatge posterior al seu poble, a Zarekore, a la República de Guinea, es va enamorar de la Haicha. Ara ja fa 13 anys que són casats i 10 que viuen plegats. Abans, s'estaven a Cervera, on tenen un local, que és el seu negoci principal. Allà hi va néixer la filla petita, en canvi l'Hawa va néixer a la ciutat de Lleida i quan diu: "jo sóc lleidatana", se li omple tota la boca. Estan contents de viure a Lleida, la comparen amb la seva ciutat d'origen, que té una població semblant i és la tercera ciutat important d'aquell país.

Els models que han viscut la mare i el pare

"Allà a l'Àfrica les feines dels homes i de les dones estan ben separades, i les dels nens i les nenes també. Les dones fan totes les feines que tenen a veure amb la casa i amb la canalla. Les nenes més grans ajuden les dones. Com que aquestes s'ocupen del menjar, els negocis relacionats amb la prepa-

La Mafita (la filla
petita), l'Haicha i
l'Hawa (la filla gran).

ració i venda de menjar estan a càrrec de les dones, és l'únic negoci que fan al carrer. Els homes s'encarreguen de tot el que es fa fora de la casa, sobretot les feines del camp i la resta de negocis.”

Així ho explica l'Abraham que de ben petit va anar a viure a casa del germà de la mare: “És tradició”, diu. La mare vivia a Libèria, eren temps de guerra. Aquest tiet era un imam i, per tant, ell es va educar amb la lectura de l'Alcorà. Explica que el fet de viure en una casa-escola va fer que ell i altres nens haguessin de col·laborar també en feines de la casa, com ara transportar trastos i moldre gra.

L'Haicha forma part d'una família convencional de quatre germanes i va viure també d'acord amb la tradició: anant a escola i fent les feines de la casa.

Tots dos varen estudiar en francès. L'Abraham a més va aprendre també l'àrab i l'anglès. Parlen també castellà i català. Volen conservar el mandinga, que és la seva llengua pròpia i la valoren moltíssim, tot i que no l'escriuen. Per a ells és una prioritat transmetre la seva cultura, la seva llengua i les seves tradicions a les seves filles. L'Abraham també vol que aprenguin bé la seva religió: l'islam.

La casa

Fa només 4 mesos que s'han traslladat a aquest pis de segona mà, està molt ben situat i és lluminós. No és gaire gran, però tenen espai suficient per a tota la família. Els agrada tenir-lo ben net i endreçat. Tenen televisor i un ordinador, que fan servir tant la mare com el pare i la filla gran.

El motiu del trasllat no va ser buscar una millor situació i millors serveis, va ser per una qüestió econòmica: “Vam veure pisos de preus que no podíem pagar, aquest era més barat

i amb opció de compra, en fi, que ens convenia”, diu l’Abraham, “Després ens vam adonar que teníem moltes més facilitats que quan estàvem als afores de Lleida.”

El temps del treball, el temps familiar i els deures

Els usos dels temps d’aquesta família estan determinats per l’horari extens que fa el pare: més de 12 hores cada dia, i treballa el diumenge i tot. Hi ha dies que obre el locutori a dos quarts de 10 del matí i plega a les 12 de la nit.

L’Abraham diu que aquesta és l’única manera de tirar endavant la família. Només treballant tots els dies de la setmana, diumenge inclòs, la família podrà tenir un bon futur: “Cada estona que deixo de treballar perdem diners”, s’exclama. “Tot és molt complicat!”

L’Haixa, la mare, ja sigui per un tema econòmic o perquè ha de tenir cura de les nenes, només treballa tres dies a la setmana en un altre locutori: “Però no sempre ha estat així, quan vaig arribar de Guinea, em vaig posar a treballar. Després, durant el primer embaràs ho vaig deixar, però a l’any de tenir la nena gran ja tornava a treballar”, recorda. “Sí, és complicat!”, arrodoneix l’Abraham, “Va ser molt complicat per l’horari del treball i també per a les nenes.”

“Amb la primera filla, com que no hi havia guarderia fins als dos anys”, explica ella, “ens vam organitzar de manera que jo treballava al matí i ell es quedava amb la nena, i a les tardes treballava ell i jo m’estava amb ella. Després, quan la nena va anar a la guarderia, l’Abraham es va posar a treballar de ple. No teníem quasi vida de parella”, recorda, “i el dissabte i el diumenge se’ls passava treballant del matí a la nit.

“És clar!”, diu ell. “Em vaig passar 4 o 5 anys així perquè són els dies més forts de feina al locutori”. “I jo també”, diu l’Haixa. “Anava de la feina a casa i amb la nena. Sort que es podia quedar a dinar a la guarderia i gràcies també a les amistats, ja que sense família jo no hagués pas pogut treballar aquí.”

Ara, amb les dues nenes, i malgrat que la mare s’hagi quedat a casa mentre la petita no podia anar a la guarderia, “aquest ritme encara dura gairebé igual, amb la canalla és molt complicat”, repeteix l’Abraham i es posa a riure en afegir: “Això si no estàs aturat, és clar!”

“I a casa, què Abraham? Com t’ho fas amb aquests horaris?”, li pregunto. “Res de res”, respon ell. “Amb la canalla és molt complicat, molt complicat, no és fàcil! Portar les nenes amunt i avall sí, però estar amb elles molta estona no es pot. Si començo a pensar en la crisi i els deutes...”

Però com que a la filla gran li agrada molt el tennis, el seu pare ara plega de treballar tots els dissabtes al matí per acompanyar-la en cotxe a les pistes, que són fora de Lleida: “S’han de fer molts sacrificis”, diu, “Durant les hores que sóc fora, hi he de posar una persona que m’ajudi i això són diners que no entren... Però també penso que la meua filla gran ja té 7 anys i li vull explicar tantes coses... Ara, quan arribem a casa del tennis, li puc explicar la religió i els nostres costums, i intento no pensar en el negoci.”

La mare acompanya les nenes a les activitats extraescolars, com ara anar a la piscina, però a les reunions de l'escola intenten anar-hi en parella: "Si ell no pot assistir-hi pel treball, hi vaig jo sola i també els repasso els deures cada dia encara que el seu pare l'ajuda molt també els caps de setmana." Si l'Haixa ha d'anar a comprar o fer encàrrecs a una hora que té les nenes, pot recórrer, per sort!, a la veïna de baix i aquesta ja li demana el favor a ella quan es troba en la mateixa situació.

Ens explica l'Abraham que el pare d'aquesta família de baix és el seu millor amic: "Vàrem venir junts a Catalunya fa 19 anys i des d'aleshores no ens hem separat. Sempre hem viscut molt a prop." També tenen criatures: una filla i dos fills d'edats semblants a les de l'Hawa i és com si fossin germans. S'ajuden sovint i supleixen els ajuts de les àvies i els avis, tiets i tietes, que són molt lluny. De fet l'única família de sang que tenen a prop és un germà de l'Abraham que viu a València, a Túria. I això sí! Cada any hi passen uns 15 dies, en aquesta ciutat.

Però el més important, tant per a la mare com per al pare, és estar amb les grans famílies que han deixat a Zarekore. Per això prefereixen fer tres mesos de vacances cada dos o tres anys i passar-los íntegrament a la República de Guinea que fer vacances curtes cada any i no poder viatjar al seu país d'origen.

L'ús social del temps

Quan varen venir a viure en aquesta casa no sabíem que tindríem una bona xarxa de transports i una bona situació respecte als serveis més importants, com ara la guarderia de la petita, l'escola de la gran, el CAP, l'hospital, etc. Aquests fets els faciliten molt la vida i més en relació amb el pis on vivien abans, als afores de Lleida. De totes les activitats socials i de lleure que la família fa fora de casa, l'única que no té bona combinació és el tennis, que tant agrada a la filla gran i que es troba fora de la ciutat.

"Ara no estem gens malament", diu l'Haixa, "l'escola i l'autobús de la guarderia estan a prop. Ho tenim millor."

Al pis on vivien abans no hi havia guarderia a prop, l'escola era lluny, no hi havia bones comunicacions d'autobusos, per a qualsevol cosa s'havien de moure en cotxe, etc. Aquestes mancances de serveis van ser determinants perquè l'Haixa, amb l'arribada de la filla petita, la Mafita belluguina, renunciés a treballar.

El temps de les feines de la casa

Quant al temps de les feines de la casa, d'entrada sembla que hi ha una percepció diferent entre la parella. Des d'una visió general, la mare ha calculat que el pare dedica un 10% escàs

Un locutori a Catalunya,
obert de nit.

a la feina de la casa. Però l'Abraham, malgrat el seu horari laboral tan dilatat, li sembla que hi dedica més temps: “Molt més, i tant!”, comença a comptar, “A veure: els tres dies que l'Haixa va a treballar, al matí, abans de sortir, netejo els plats del sopar i els estris de l'esmorzar! També a les nits abans d'anar a dormir, ajudo a recollir i endreçar. Preparar el menjar... no, gairebé mai. No m'agrada cuinar, però netejo i ho faig a fons. M'agrada que tot estigui molt net, m'encanta i ho faig alguns vespres i els caps de setmana.”

L'Haixa confirma les seves paraules, però li sembla que ja és això, un 10% més o menys.

Ah! però és l'Abraham qui fa la compra setmanal! Ell mateix aclareix que “no és una divisió de feines, sinó que es tracta que vaig a comprar a un hipermercat que està a fora de la ciutat i jo sóc el que conduïxo.”

La resta de feines de la casa les fa l'Haixa.

També és qui compra la roba per a tota la família, la del seu marit la compra sempre ella sola: “A mi m'agrada que ella vagi sempre ben arreglada i, a més, té molt bon gust triant la roba i jo no puc anar a comprar, és complicat per al negoci! I amb uns pantalons ja faig!”, diu l'Abraham, i ella s'hi apunta: “A mi també m'agrada que tu vagis ben vestit i que et quedi bé” i ens assenyala la camisa blanca que ara llueix l'Abraham.

El desig de l'Haixa pel que fa a les feines de la casa és que “quan l'Abraham tingui més temps renti plats i netegi la casa, perquè per a mi és molt pesat, massa pesat. Jo també ajudo”, diu l'Hawa, la lleidatana, “a parar i desaparar la taula, endreçar l'habitació i vigilo la meva germaneta.”

El temps professional, el personal, el lleure i les activitats socials

Tant l'Haixa com l'Abraham tenen clar que si tinguessin hores lliures estudiarien informàtica, ja que és positiu per al negoci adquirir més coneixements sobre aquesta matèria i per formar-se professionalment.

“De fet”, diu l'Haixa, “d'aquí a un parell de dies començo un curs que es fa els caps de setmana, de 16 a 19 h, i les nenes s'hauran de quedar amb l'Abraham”, però ell protesta: “Ep! no! Les haurem de deixar amb algú altre. Jo he d'anar a treballar, si no, estic molt cansat els caps de setmana, que és quan més hi he d'anar.”

La família, amb les
amistats veïnes.

L'any passat ja ho volia intentar, però no li va ser possible, no tenia temps. Ara, la petita va a la guarderia i sap que pot comptar amb els veïns de baix, que són com de la família.

El primer diumenge de cada mes, al matí, l'Haixa es troba amb les companyes de l'Associació de Dones Africanes de Lleida. Li agrada molt i no hi falta gairebé mai. A més, hi va amb les nenes i és l'oportunitat que tenen totes tres de poder gaudir de la companyia d'altres mares i criatures. Les mares parlen i parlen, la canalla juga i comparteixen fruites i dolços. L'Haixa diu: “La majoria de dones són de Mali i jo m’hi entenc molt bé perquè la llengua és semblant.”

L'Abraham es reserva unes hores al mes per participar en les reunions d'una associació de persones del seu país. Allà es fan activitats relacionades amb la religió i els costums. L'últim diumenge de cada mes tenen la reunió general i el tercer diumenge de cada mes fan la reunió dels del seu poble. A la primera reunió hi pot assistir, menys del que voldria, però, Déu n’hi do! A l'altra reunió, ja no hi pot anar gairebé mai. L'Haixa també li agrada participar en aquesta associació on poden retrobar-se amb la seva cultura i tradicions, encara que ens explica que la major part de persones que hi participen són homes.

A vegades sí que tota la família passa unes hores els dissabtes i diumenges amb les seves amistats, però és ocasionalment: “És complicat, molt complicat!”, assevera aquest pare de família i home de negocis.

Bona part del temps que la mare comparteix amb les nenes, a banda de l'estona de la tarda que totes tres miren els dibuixos infantils de la TV, està dedicat a la transmissió de la cultura mandinga, mitjançant la literatura oral que ella va aprendre de la seva família: “A l'escola, la docència es feia en francès i, per tant, ni l'Abraham ni jo sabem escriure el mandinga. Jo l'ensenyo a les nenes. L'Abraham el barreja amb el català i el castellà, i jo vull que l'apreguin bé, perquè quan anem a Guinea puguin parlar amb els avis i la resta de familiars.”

“Gairebé sempre expliquem les històries a l’hora d’anar a dormir, però algunes tardes dels dissabtes també les aprofitem per explicar la nostra religió”, afegeix l’Abraham.

A les nenes, els agrada molt anar a la ludoteca i l’Hawa reclama d’anar-hi molt sovint a la seva mare, però aquesta no les hi porta gairebé mai: “No tinc temps i em sap greu. Li agrada tant!”

El temps desitjat. El temps somniat

Sobre què farien si disposessin de més temps, ambdós coincideixen en el fet que, a banda d’aprofitar per estudiar informàtica i idiomes (en saben molts, però encara en voldrien saber més i millor), el que més els agrada és passejar en família.

“Si tingués temps”, diu l’Abraham, “m’agradaria fer un curs per a mi, però, especialment, el dedicaria a les nenes perquè aprenguessin la religió i la cultura. Això seria si tingués lliures els caps de setmana. I també m’agradaria sortir a passejar tota la família i també anar a la ludoteca”, diu l’Hawa, obrint encara més els ulls si això fos possible, “I ah! Practicar molt el tennis perquè vull ser una tennista famosa.”

L’Haixa diu que el que voldria és “poder fer les coses quotidianes amb ell, com ara anar a comprar plegats i... bé! compartir el temps amb ell, això m’agradaria molt!”

I doncs? És molt complicat?

Vallesanes de tota la vida!

per Maria Dolors Viñas

Ens diuen que amb la separació no ha canviat gaire el ritme familiar. Els dos coincideixen a dir que, en conjunt, l'ambient familiar és més distès i relaxat que abans. Ara hi ha un respecte profund per les diferents maneres de viure i molta estimació.

41

Els models de família viscuts, la casa i l'espai

A Canovelles, dalt del turó, just al costat del bosc de Ca la Tona, des d'on es veu estesa tota la ciutat, hi viu l'Eva amb les dues filles, l'Anna i la Xènia, de 7 i 4 anys respectivament, i en Marrú, el gat.

És una casa de dues plantes, preciosa, amb un jardí acollidor on les nenes campen al seu aire mentre fem l'entrevista. Això no vol dir que no hi fiquin cullerada; ho fan amb desimboltura, amb puntualitzacions espontànies, que a nosaltres ens semblen valuosíssimes perquè ens donen peu a aprofundir en el debat sobre diferents models de família.

L'Eva ens posa en situació de com han evolucionat les relacions familiars des que la parella viu separada. Ens diu que ella i en Roc, el pare de les nenes, es van constituir en parella de fet i van anar a viure plegats fa nou anys. Aleshores vivien en un pis molt petitó. Al cap de dos anys, va néixer l'Anna, just feia poc temps que s'havia mort l'avi de l'Eva i la seva mare els va cedir aquesta casa on havien viscut els avis, i ella en té molts bons records de quan era petita.

El Roc, l'Anna (la filla gran), la Xènia (la filla petita) i l'Eva.

La mare i el pare de l'Eva tenien botiga i es van haver de refiar molt de l'àvia i l'avi quan ella i els seus germans eren petits. Treballaven tots dos moltes hores i sort van tenir de les àvies. En canvi a casa del Roc, tant el pare com la mare treballaven dins i fora de casa. Amb l'avantatge que el pare era mestre i es responsabilitzava més d'anar i venir amb els nens i es podia combinar millor els seus horaris amb els de les criatures.

“Ara és un luxe per a nosaltres poder disposar d'aquesta casa i aquest jardí, perquè jo sóc mileurista i el pare de les nenes també. Tenim molta sort perquè no estem pagant cap hipoteca, com la majoria de gent de la nostra edat que viu en parella o separats com nosaltres. La Xènia ja va néixer en aquesta casa, aquí mateix, a l'habitació de dalt. És canovellina pels quatre costats!”

Fa un any i mig que la parella van decidir viure separats. En Roc ha rellogat un petit habitatge, proper, però independent, d'una casa més gran del seu germà, als afores del Figaró: “Era un espai sense cap condició, no tenia lavabo ni plat de dutxa, però ho hem anat muntant de mica en mica. Hem posat plaques al sostre perquè la calor aguantés, perquè hi fa un fred que pela. He demanat un pis de lloguer protegit i espero aconseguir-lo. Mentrestant, vaig i vinc del Figaró, perquè jo treballo molt a prop d'aquí.”

El temps professional, la conciliació laboral i familiar

Ens diuen que amb la separació no ha canviat gaire el ritme familiar. Els dos coincideixen a dir que, en conjunt, l'ambient familiar és més distès i relaxat que abans. L'Eva creu que “hi ha un profund respecte per les diferents maneres de viure, la meua i la del Roc, i molta estimació.” Tenen un bon acord per a cada cosa i distribueixen les feines i els espais de la manera següent: “Les nenes, ara

per ara, sempre dormen en aquesta casa, fora dels caps de setmana alterns que van amb el pare, a la casa del Figaró, i, per descomptat, dels dies de vacances que estan amb el pare. Per tant, jo les deixo cada matí a l'escola. A més, en comparació amb el Roc, tinc un avantatge; jo tinc l'horari flexible. Treballo només cinc hores i ho puc fer dins de la franja horària de vuit del matí a sis de la tarda. Això no vol dir que tingui reducció horària. El meu contracte és de 25 hores setmanals.”

Preguntem si l'empresa té una sensibilitat especial pel que fa als temps de les famílies i a les demandes de mares amb criatures com ella. Creu que no, que potser abans hi havia un ambient de més cordialitat, però ara es ressenten molt de la crisi i pensa que cap empresa del polígon on ella treballa tingui cap sensibilitat especial en aquest sentit: “Ara hi ha molta preocupació per la crisi. Estan perillant molts llocs de treball.”

Ens diuen que l'organització del temps familiar gira entorn dels horaris laborals de la parella i de l'horari escolar de les nenes: “L'Eva les deixa cada matí a l'escola, a mi em seria impossible fer-ho perquè el meu horari laboral és molt inamovible. Al migdia es queden a dinar a l'escola, excepte dos dies a la setmana que van les àvies a buscar-les. És una organització que ens va bé per tres motius: veuen les dues famílies, que estan encantades de tenir-les; no deixa de ser un petit estalvi per a nosaltres i, de passada, tenim la possibilitat d'organitzar-nos nosaltres els caps de setmana al nostre aire.”

El pare recull les nenes les tardes dels dilluns, dijous i divendres dels caps de setmana alterns. L'Eva ho fa la resta dels dies. Els dies que les recull en Roc, les nenes fan activitats extraescolars. “Jo faig dansa moderna”, diu l'Anna, “i la Xènia, ballet”. D'aquesta manera té temps d'arribar a l'hora de recollir-les. Si té alguna dificultat, un dia concret, es posa d'acord amb alguna mare. L'Eva, com que només treballa 5 hores, les pot recollir a l'hora: “Reduir l'horari laboral és una decisió que vaig prendre, tinc moltes altres coses que m'agrada fer, per exemple, l'escola de les nenes organitza un projecte de *comunitat d'aprenentatge* en què les famílies estan implicades. Jo estic a la Comissió de Menjador i a un taller interactiu de matemàtiques. També m'agrada córrer, estar amb les meves amigues, sortir...”

Ara, l'Eva ha llogat una habitació de la casa a un professor d'anglès i explica: “Tenir un noi estranger a casa ens dóna l'oportunitat de conèixer altres maneres de viure. És una experiència molt interessant per a les nenes i per a mi. L'Adam parla anglès i força espanyol, no té habitatge propi, es desplaça amb una motoreta vella que li ha deixat una amiga, no té fills, té horaris molt diferents dels nostres, menja diferent, té poques pertinències. Ens permet aprendre a compartir espais físics molt nostres (la cuina, el sofà, el menjador, el pati, el lavabo, la rentadora, l'estenedor, el rebost, la nevera...). Aprenem a respectar les hores de descans dels altres. Normalment, quan ens llevem, ell dorm i quan les nenes van a dormir ell arriba. Vivim molt bé i penso que algú més se'n pot beneficiar i m'agrada que així sigui. També crec que és important tenir una figura masculina a casa, tot i que tenim el Roc amb un peu a dins i un a fora. Puntualment, em dóna algun cop de mà amb qüestions de bricolatge. De totes maneres, a mi el bricolatge m'agrada molt i poques vegades necessito ajut. M'agrada compartir estones amb un altre adult i, a més, les nenes aprenen a compartir sa mare.”

Entre setmana, quan el Roc va a buscar les nenes, fan diferents activitats, encàrrecs, van a la biblioteca, a casa de l'avi a berenar, depèn del dia, depèn de si fa fred i es pot voltar o no. Al vespre van a casa de l'Eva, on els dóna el sopar, les banya i les posa a dormir i ell marxa quan arriba la mare. La Xènia puntualitza: "Si la mama ve molt tard de la classe d'anglès, de córrer o d'estar amb les seves amigues, el pare es queda a dormir." Per això el Roc espera en candeletes el pis que té demanat: "Portar les nenes al Figaró entre setmana és difícil, sobretot a l'hivern, ja que la casa no està condicionada. És súper petita i gelada. Quan ve el bon temps, té una certa gràcia: l'hort, les gallines, que són del meu germà, i una gossa, la Lluna, que és molt juganera i es posa molt contenta quan veu les nenes. A més, tenen molt espai per córrer a l'aire lliure."

Les feines de la casa, l'atenció a les filles, l'ajut de les famílies i els serveis de l'Administració

L'Eva no té cap dificultat pel fet de compartir la casa. El Roc hi va a dinar cada dia, perquè ho té a quatre passes de la seva feina i fa jornada partida: "A casa faig gairebé la mateixa feina que quan hi vivia. Ara només m'ocupo de la roba, abans la penjava i la recollia. En realitat, ara vaig a comprar per cuinar per a mi i per a les nenes el dia que les tinc, d'endregar la cuina i recollir el rentaplats. Els caps de setmana que l'Eva té les nenes, jo les enyoro perquè no les veig des de dijous fins a dilluns a la tarda. En canvi, el cap de setmana que estan amb mi jo les porto aquí, a Canovelles, el diumenge al vespre. L'Eva les veu cada matí. Quan tingui la casa haurem de fer igual, perquè jo he d'estar a les 8 a la feina i elles entren més tard."

Van a comprar indistintament i, fins ara, no han tingut cap problema. A l'Eva, li agrada cuinar: "Preparo el menjar d'acord amb allò que hi ha a la nevera. Jo de la casa faig més o menys igual que abans, però ara hi ha uns dies que no tinc nenes i és un temps magnífic per a mi."

No hi ha diferències substancials ni amb les feines de casa ni amb els horaris laborals. La logística de la casa la porta l'Eva i ja li està bé perquè és casa seva. Quan vivia amb el Roc havien d'arribar a acords amb tot i ara no cal. Coincideixen a dir que ara viuen més tranquils i molt més relaxats.

Quant a l'atenció a les nenes, segueixen les mateixes indicacions que quan vivien junts, un mateix estil de fer i d'emprar el temps de lleure, que sigui creatiu i divertit per a elles i per als pares: "En aquesta casa veiem molt poc la televisió. Les nenes juguen i s'inventen històries per jugar a casa i al jardí. A vegades porten alguna pel·lícula de les bessones de la biblioteca i de la Pipi Calzaslargas que els agrada molt! En realitat són petites i es distreuen molt bé juntes. Sovint vénen amigues de l'escola a jugar o bé elles van a casa d'alguna companya."

"Si cal anar a l'escola a fer entrevistes amb les mestres, hi anem tots dos. Els dos estem atents a l'evolució i l'adaptació de les nenes a l'escola. El Roc no està tan implicat amb l'AMPA com jo. Més aviat, com que sap dibuixar, a vegades li demanen coses puntuals, com fer una

La Xènia.

pancarta, un mural per a la classe, els cartells de les festes d'aniversari, però no és un compromís continuat.”

Van a les festes d'escola i a les sortides familiars, tant si són amb el Roc com si estan amb l'Eva, i a vegades hi van plegats. Quant als deures, en tenen molt pocs i els fan soles, ràpidament, perquè els agrada molt. El Roc diu: “Si han de portar informació per treballar un tema a classe, les ajudo a retallar i buscar informació o fem dibuixos amb elles.” Les dues nenes opinen que el seu pare dibuixa molt bé.

Quan han de dur les nenes al metge, també s'ho combinen. “Per sort”, diuen, “no és gaire sovint. Un dia em vaig fer un trau i va venir la mare” i si un dia estan malaltes, normalment les dues àvies se les poden quedar, però és molt excepcional. “També organitzem amb les àvies els dies que les nenes tenen vacances i nosaltres encara treballem; aleshores muntem un calendari amb temps suficient perquè s'ho puguin combinar i entre les àvies i els casals d'estiu anem fent. No tenim cap problema especial. Els casals municipals estan força bé i no són gaire cars.” Aquest estiu, el Roc va anar amb les nenes a unes colònies familiars de l'Agència Catalana de Joventut que estaven bé, però no eren barates: “Era el primer any que m'organitzava sol amb les nenes i ho vaig provar.”

El temps dels desplaçaments

Quant al temps que necessiten per desplaçar-se, diuen que han de fer servir dos cotxes. L'Eva, malgrat que el polígon on treballa és a prop, diu que ha d'agafar el cotxe perquè el lloc queda molt desplaçat i el necessita per dur i recollir les nenes de l'escola. En realitat, cada un inverteix

menys d'una hora cada dia per desplaçar-se. Preguntem si tenen transport públic accessible i responen: “No podem dir que estiguem aïllats, hi ha mitjans de transport, però no els fem servir. Quan només teníem un cotxe i l'Anna era petita, el Roc havia anat amb autobús a l'escola bressol, fins i tot, l'havia duta en bicicleta, amb un casc i apa! És una llar d'infants municipal. Ens queia lluny, però ens agradava molt el seu funcionament i l'equip. Després també hi va anar la Xènia.”

El Temps personal, de relacions i activitats socials

L'Anna diu que el seu pare s'ho apunta tot en una llibreta: “És cert, dibuixo historietes en algunes revistes i també col·laboro en un programa sobre cinema a la ràdio de Cardedeu. Són les meves afeccions i hi dedico el temps que les nenes i la feina em permeten. Dibuixar em tranquil·litza i el programa de ràdio m'ajuda a no perdre el contacte amb els amics que, quan tens fills i filles, sovint, és difícil de mantenir.”

Tant l'Eva com el Roc creuen que el temps de cada persona i el temps de les famílies s'haurien d'organitzar, d'acord amb les aspiracions i les expectatives de cadascú i de cada família: “Aconseguir que la gent treballi només mitja jornada i les escoles funcionin fins després de dinar seria una millora considerable en la qualitat de vida de les persones, els pares, les mares, les criatures i els docents. Hi ha molta gent que no té vida fora de la feina. Es parla de la família com a entitat que educa les criatures, però com es pot fer això si només les veus mitja hora al matí i dues hores al vespre?”

Facilitats de l'Administració per gestionar el temps

El Roc opina que el discurs dels valors de la família és totalment hipòcrita. Creu que la conciliació familiar és una autèntica paradoxa: “Segur que t'estàs vuit hores a la feina i, en realitat, produint de debò, potser te n'estàs la meitat. Una fórmula podria ser treballar per objectius i, un cop has acabat les tasques que et deixessin marxar. La gent tindria el doble de temps per fer el que els agrada, per compartir amb la família, per estudiar. Estudiar, no tant sols per aconseguir una col·locació millor o per prosperar, sinó estudiar per plaer. Anar plegats a museus, a concerts, al teatre...”

Al Roc, li agradaria poder compaginar el treball amb l'estudi: “Ho hem intentat aquí mateix, a l'Escola d'Idiomes, però és impossible entrar-hi. Aproves l'examen d'accés i després no hi ha places, fan la gran propaganda de l'Escola Oficial d'Idiomes i resulta que obren dues línies de cada curs per a tota la comarca.” Creuen que això no facilita la formació de les persones adultes.

“De fet, l'Administració no té gaire interès a fer que la gent estudiï.” El Roc creu que l'Administració és una part subsidiària de les grans empreses. Si la gent no estudia, depèn més de les ofertes de treball que les empreses vulguin fer.

“Jo, la veritat, no vaig a la feina a recrear-me. Vaig a guanyar uns diners que necessito per viure. El que m’agradaria és que el temps que tinc per guanyar diners el pogués compaginar amb el temps per dibuixar, recrear-me, estar amb la meva gent, tenir una vida al marge del treball.”

No creuen que calguin més serveis *paternalistes*: “No és pot crear una societat que sigui dependent de l’Administració. El que passa és que l’Administració té interès a tenir una societat dependent. Tampoc es tracta de viure l’antisistema, sinó que hi hagi la possibilitat de fer coses paral·leles, de combinar les iniciatives.”

Opinen que la majoria d’iniciatives que surten de la gent no tenen espai per realitzar-se, perquè l’Administració s’ha apoderat de l’espai públic: “Diria que vivim en una societat que té pànic a tot allò que no està institucionalitzat. Pànic a l’autoorganització, a l’autogestió. A vegades,

sembla que vulguin una societat de ciutadans infantils, dependents i moldejables, totalment passius i acrítics. És una desgràcia perquè empobreix molt la societat! La societat només et proposa que consumeixis i, per tant, que treballis per consumir. Els sistemes d’oci o de distracció que proposen són bàsicament el consum.”

Diuen que mai van a comprar a grans superfícies. També ens diuen que són molt austers, compren a mercat molt sovint i just allò que necessiten, es passen molta roba de criatures entre amigues i no tenen costum d’anar a menjar fora de casa.

Els agrada molt anar en aquests mercats que es compra sense diners, on s’intercanvien coses entre la gent que hi va. El Roc sol portar els còmics que té editats, les nenes intercanvien joguines que ja no fan servir, contes que tenen repetits o roba que s’ha fet petita. Allò que l’Eva i el Roc troben interessant d’aquesta experiència és la filosofia que podria tenir altres aplicacions, però “Un dia la Xènia volia dur un CD de les tres bessones que s’encallava. Dona, Xènia! Fas quedar en ridícul a tota la família!”. Opinen que l’intercanvi de coses i serveis entre la gent podria ser una fórmula molt interessant de relació social.

Ens diuen que no es tracta de conciliar res, ni crear serveis, pensen que allò que ha de fer l’Administració és deixar la gent tranquil·la: “Si una casa està tancada i inservible durant anys i panys, i entra un grup de joves a muntar un espai lliure de debat, d’intercanvi de coneixements o per assajar, per crear i fer música... que els deixin viure en pau! Diria que es tracta de diversificar les propostes i els models de convivència.”

La qualitat de vida, una qüestió d'actitud

per Montse G. Sosa

“Nosaltres vivim a pagès perquè en volem gaudir, perquè aquests ceps no tenen preu i per això el nostre temps és sagrat.”

49

Som al final de l'hivern i els ceps humils suporten estoics els últims freds i ventades, ben diferents d'aquelles brises que al capvespre d'estiu gronxaran el raïm que ara es gesta invisible.

De tant en tant, un ametller florit ens recorda que l'hivern no és sempre gris. La seva flor, impacient i vanitosa, no té espera, però la seva bellesa és de tanta alçada que ni la saviesa de l'olivera ni la fortalesa del cep li tenen en compte i, embadalits, li envegen florir l'hivern. I és en aquest racó de món, a Mas Comtal, que la Sílvia i el Joan van decidir posar-hi arrels i fer créixer la família, que per al Joan, però, ja és la segona. L'Adrià, que ara té 23 anys, és fill del primer matrimoni del Joan. Ell viu amb sa mare a la ciutat, a deu minuts d'aquí, i cada quinze dies passa el cap de setmana a Mas Comtal amb les seves germanes, el seu pare i la Sílvia.

Van viure els primers 8 anys de parella en un pis de lloguer a la ciutat, on van néixer la Clàudia, de 17 anys, i la Blanca, de 14. A Mas Comtal, hi són des de fa uns deu anys.

Els models de família viscuts pel pare i per la mare

La Sílvia va créixer molt a la vora d'aquí i m'ha confessat que, en aquest turó on ara és casa seva, ella hi venia sovint d'adolescent i, contemplant l'ondulada esplanada del fons, la muntanya

La Sílvia, la Clàudia (la filla gran), la Blanca (la filla petita) i el Joan.

de Montserrat, sovint deia: “Quan sigui gran, viuré en aquest turó.” I aquí va ser on ara fa deu anys van decidir, ella i el Joan, fer-se la casa.

El Joan és de la plana de Vic. Els seus pares tenien una botiga de queviures al poble que van haver de tancar cap als anys setanta a causa de la competència de les grans superfícies. Aquell negoci humil, però, els va donar prou per viure i oferir als seus fills, el Joan i el seu germà, una bona educació. Tots dos van poder fer una carrera, amb ajut d’algunes beques, però no van haver de treballar mai durant els estudis. Aquesta tradició, diu, li agradaria mantenir-la amb les seves filles i el seu fill, sempre que fos possible. El Joan creu que els estudis *per se* ja són una feina, tot i que no es considera així. I com que no és remunerada, com a mínim han d’estar subvencionats pels pares o per l’Estat.

Els pares d’ell treballaven tot el dia a la botiga i, a més, el pare tenia un petit taller. Ells sols feien els deures. Bé, el Joan necessitava l’ajut del seu germà gran, que era més intel·ligent que ell. “I encara ho és”, diu la Sílvia tot rient, “Bé...”, continua el Joan, “els nostres pares tampoc ens podien ajudar gaire perquè la seva formació va ser molt limitada, però en canvi sí que ens van donar molta seguretat en nosaltres mateixos i sempre ens varen encoratjar a lluitar pel que volíem. Mai ens van destruir els somnis, al contrari, vàrem tenir tot el seu suport i seguretat. I crec que això és el millor que he rebut d’ells.”

La Sílvia en canvi va treballar des dels 17 anys i es va pagar tota la carrera. Va seguir vivint a casa de la família, però no els va demanar mai diners per a res. Als vint anys, es va emancipar del tot i se’n va anar a viure a Barcelona. “De tota manera” matisa, “estic totalment d’acord amb el Joan en el fet que no s’hauria de treballar mentre s’estudia, això no treu, però, que jo n’estigui molt orgullosa del que vaig aconseguir per mi mateixa.”

La mare de la Sílvia era i és mestressa de casa i son pare oficinista: “La mare tenia quatre fills i era esclava del seu marit, i ho és encara”, remarca, “i també ho va ser de la seva

mare, per tant” diu la Sílvia amb una contundència que no amaga dolor, “tenia dos amos i quatre fills que la distreien”. Jo no em vaig sentir mai especialment cuidada. La meua mare era molt a casa, però no podia estar per a mi o per als meus germans. Jo hi estic molt menys que ella a casa, però quan hi sóc, estic per les meves filles al cent per cent i a més m’encanta. Jo tenia una persona permanentment a casa, però no estava mai per mi.”

Tant la Sílvia com el Joan no han hagut mai de tenir cura a casa de cap dels seus progenitors ni de cap familiar d’una manera llarga i estable. Només la mare del Joan, durant els últims temps de la seva vida, hi va passar uns mesos. “Una dona”, diuen, “entranyable i plena de vida.”

El temps del treball professional

El Joan és metge del poble i pot arribar a treballar un màxim de 45 hores a la setmana entre el consultori, les visites a domicili i les guàrdies. Cap allà a les dues del migdia és a casa. Així que és ell qui fa el dinar. A més, té la feina a 5 minuts amb cotxe i considera que això és un luxe.

La Sílvia és tècnica de cultura a l’Administració local i treballa 35 hores a la setmana, però té un plus de disponibilitat. Això vol dir que si ha d’inaugurar una exposició al cap de setmana, un congrés o el que sigui, doncs, hi ha de ser. Per anar i tornar de la feina inverteix uns 20 minuts diaris, més 10 per trobar aparcament, que cada dia és més difícil! En general, la Sílvia treballa més hores fora de casa que el Joan.

El temps de les feines de la casa

Quan parlem de la quantitat d’hores que cada membre de la família dedica a les tasques domèstiques, la Sílvia em mira com si l’hagués traït. Allò l’ha ben enganxada de sorpresa, “Hores?”, pregunta, “però... cada dia?” i tothom riu!

Tenen una dona que els fa la feina de la casa un cop a la setmana, però només neteja els espais comuns. Quant a les habitacions, cadascú és fa la seva.

El Joan dedica unes 2 hores al dia a les tasques de la casa. El cap setmana en fa més. Anar a comprar, cuinar, menjar, netejar... “potser tres i tot!”, diu. Després hi ha el jardí i l’hort, que en té cura ell, per tant, unes 4 hores més a la setmana. També s’encarrega del manteniment de la casa, si alguna cosa es trenca, etc. La decoració interna és cosa de la Sílvia i la de fora, del Joan.

“A les nenes, els anem demanant els mínims i els van assumint, però costa. Ja se sap.” La Clàudia para i despara la taula, fa l’amanida i treu i posa el rentaplats. “No sempre, guapa!”, exclama la Blanca. “Jo també ho faig! Bé, una mitja hora al dia”, diu la Clàudia. La Blanca està indignada perquè diu que fa més que la Clàudia: “Quan el pare fa el sopar comença a cridar: vaaa! para la taula, fes l’amanida! De vegades l’ajudo a fer el sopar, perquè, és clar, els pares es pensen que la Clàudia està estudiant, però, ca! Ella també xateja, què us penseu?”.

La Sílvia i la Blanca.

La Sílvia fa veure que està amoïnada comptant hores, però tots saben que se'n fum. Està fent conya i fa el paper de preocupada, i diu: “Bé, i jo què? A veure!, i el Joan contesta: “No, no comptis tant!”, diu el Joan, “No hi ha res per comptar”, i sentència: “Ella fa el sopar dos dies a la setmana. No!” La Sílvia es defensa, però se li escapa el riure. De fet, tant li fa: “També faig rentadores!”, afegeix. “Aclarim-ho!”, diu el Joan, “Poses la roba a rentar, perquè planxar ho fa ta mare.” Finalment, la Sílvia proposa: “Bé, doncs, una hora cada dia...?”, però el Joan diu: “A veure, tornem-hi... quan es triga a posar la roba a la rentadora? 10 minuts?”, i la Sílvia respon: “I després l'estenc! Bé, 20 minuts, dos o tres cops a la setmana! I el Joan exclama tot rient: “Si ja ho deies bé, ja, una hora, però no al dia, no, a la setmana!”. “Apa mama!”, diuen les nenes.

La Sílvia busca la salvació: “I els caps de setmana què?”, però el Joan respon: “Pitjor!” i aquí tothom esclata en rialles. Ell es fa l'ofès, però de seguida t'adones que només és un joc. “La veritat és que faig ben poc”, diu la Sílvia sense to de disculpa, “però jo treballo més hores fora de casa que el Joan. Ell és més ordenat que jo i per això també fa més coses. Però això és cosa d'ell”. A ella ja li estan bé els llibres sobre la taula, el diari a la cuina... no passa res! “Però mama!”, diu la Blanca, “Et podries ordenar aquests llibres, no? Però si ja ho estan!”, respon la Sílvia, “A mi no em molesten i, a més, els vull tenir a mà.”

El Joan diu que en aquesta casa no s'han pactat mai les tasques de la llar, simplement ell s'ocupa de la majoria de coses de la casa perquè hi està més temps i també perquè ho fa millor –rialles de tothom–, però, naturalment, no sempre és satisfactori. “Els caps de setmana, puc ser més creatiu, però diàriament has de pensar cada dia en què cuinaràs, si et repeteixes... en fi. Tot allò de què sempre s'han queixat les mestresses de casa. Per als homes ha estat molt fàcil dir: ‘jo no en sé, no me n'han ensenyat.’ I així la dona ha cedit gairebé sempre i ha acabat

La Clàudia.

fent-ho tot ella. La Sílvia sempre té coses per fer, però mai tenen res a veure amb la casa. A mi també m'allibera d'alguna manera això, perquè tots necessitem els nostres temps de solitud, jo també.”

La vida social del Joan és reduïda, però li agrada força convidar amics comuns a casa. És un gran amfitrió. En canvi, no li agrada gaire sortir. Diu que ho hauria de fer més: “Potser quan la Sílvia afluixi...!”

Evidentment, la Sílvia el contradiu dient-li que potser sí que cuina millor, però si ho fa és perquè ell gaudeix fent-ho! “Però és cert”, diu la Sílvia, “És ell, qui s'ocupa de si calen ous o no. Jo, això, no ho veig.”

L'atenció a les filles

La Sílvia dedica més temps a les filles durant la setmana. Les porta a l'institut, i amunt i avall totes les tardes quan tenen activitats. “Ho tinc bastant ben muntat. Per sort tota la meva vida he pogut organitzar-me el temps de la feina d'acord amb els horaris de l'escola. Quan elles eren més petites i anaven a l'escola, jo treballava a les tardes i els matins era a casa i podia fer el dinar. Ara que totes dues van a l'institut, treballo els matins, per tant, les porto a classe i vaig a treballar. Després al migdia les recullo, bé, la petita no, que encara té classe a la tarda i es queda al menjador escolar, però la Clàudia i jo venim a casa i dinem amb el Joan. Potser pot semblar que he tingut sort, però en bona mesura jo he estat prou hàbil per poder-m'ho muntar. De fet sempre he lluitat per això. Els caps de setmana, si han de comprar roba o altres coses, ho fan amb el Joan. Però durant la setmana, es pot dir que passem gairebé totes les tardes tots quatre a casa. Cadascú fa les seves coses, però elles ens reclamen en qualsevol moment i sempre hi som. Per fer deures no les he hagut d'ajudar mai i la Clàudia tot sovint fa de mestre a la Blanca.”

“Els matins, quan marxem les tres, aquells 10 minuts en cotxe són fantàstics! Hi ha dies de molt mala llet, però, fins i tot això ho gaudim perquè ens discutim, per exemple, per la cançó que hem de sentir... i això, a nosaltres ens uneix. De fet, gaudim bastant tot el que fem juntes, fins i tot les baralles! perquè ens critiquem, ens prenem la roba... Tenir aquest temps per a nosaltres, a mi em representa llevar-me amb alegria, per això ho faig. No és una obligació, de veritat! És clar que hi ha altres moments que m'empipo, per exemple, a mitja tarda quan les he d'anar a buscar perquè em trenquen el meu ritme, però es normal!”

“És veritat, diu la Clàudia, “ens ho passem bé. Jo passo tot el temps que vull amb els meus pares, ni més ni menys. A més, com que la majoria de les tardes són aquí tots dos, encara

que no els necessiti, sé que hi són i això em reconforta molt. I si haig de sortir, me'n vaig, be, primer els ho dic, és clar, però no hi ha cap problema. Sento que em donen molta llibertat i no em sobreprotegeixen. Pensa que em passo 6 hores diàries a classe de dilluns a divendres i després, si tinc exàmens, haig d'estudiar entre 2 a 5 hores diàries! Necessito sortir!”

“Mira!”, segueix, “la Blanca fa unes... 30 hores de classe i després només estudia si té exàmens.” La Sílvia apunta rient: “Ja veieu que ella porta el tema de la Blanca.”

El temps dels desplaçaments

Això d'anar amunt i avall pel fet de viure al camp tots consideren que no és greu, perquè és un avantatge de viure on viuen: “És una sort perquè el nucli urbà més proper és a 5 minuts a peu i per anar a Vila són 10 minuts en cotxe.”

Tot i així, la Clàudia pensa que de vegades és una murga perquè si vols anar a un concert sempre has de dependre del pare o la mare: “Si visqués a Vila, això estaria resolt, però aquí també tinc colla i puc anar amb bici, a passejar... jo no ho canvio!”, diu satisfeta.

La Clàudia pensa que els i les estudiants ho tenen molt fotut per entrar a la universitat. Ella vol fer medicina i creu que és injusta la nota que se'ls demana. “Haurien de crear més places i abaixar la nota d'accés. Diu que el sistema està mal muntat, que l'ESO va fatal i no et preparen en absolut per al batxillerat, i quan hi arribes et trobes amb un nivell quasi universitari. En el sistema educatiu han de canviar moltes coses, però sobretot no perdre mai el caràcter públic.” Li agrada molt fer jornada intensiva. Durant el seu temps lliure passeja o queda amb els amics i li agradaria passar el temps viatjant.

Mentre parlem amb la Clàudia, la Blanca no para de parlar pel mòbil. “És la més sol·licitada de la casa”, diu la Sílvia. Les dues germanes tenen mòbil i ordinador.

La Clàudia té la bellesa d'una princesa inca. No parla gaire, però escolta amb atenció. Sens dubte està prenent notes mentalment. Quan parla, les seves paraules brollen amb la rotunditat que només es pot tenir als 17 anys i amb la seguretat que només s'aprèn de l'amor. Quan acaba el seu discurs, s'acomia i, en apropar-se, pots veure en els seus ulls de puma andí que sap que té llibertat i que té el dret a comptar-hi.

La Blanca explica els seus horaris d'escola i que torna a casa amb l'autobús, després berena, fa els deures i més tard xateja tota la tarda fins a l'hora de sopar! És la que passa més hores de casa davant l'ordinador. La Blanca té una rialla encisadora, que se li escapa sense

El Joan i la Clàudia.

voler i acompanya els seus ulls, que il·luminen la sala. Els caps de setmana li agradaria anar més a Vila, però els pares no li deixen anar sempre. Aquí s'ho passa també força bé, perquè al poble pot anar-hi a peu i estar-s'hi fins tard.

El temps d'oci i de relacions. El temps somniat

Tant ella com la Clàudia sempre han anat a ballar per la Festa Major, però ara diuen que ja són grans. La Blanca també ha cantat a la coral i sembla que té un do per cantar. També toca la guitarra, li va ensenyar sa mare. Ara no fa cap activitat extraescolar, quan era petita feia vòlei, però ara ja és massa gran, diu. “Amb els pares faig petar la xerrada, però els secrets els explico a la Clàudia. De vegades dormim juntes tot i tenir habitacions separades. Ens encanta.” Creu que de vegades les classes són inútils: “Ens haurien de deixar decidir abans què volem fer.” Ella ja sap que li agrada el món de la cultura, com a sa mare.

El Joan explica que en el seu temps lliure fa allò que el cos li demana perquè la seva feina ja és prou estressant: “Quan ets metge de poble veus la gent en les seves circumstàncies i en la seva realitat quotidiana. Hi ha persones que no són conscients del que representa envellir, que no s'han plantejat mai que s'han de morir i això els pot fer distorsionar la percepció de la pròpia vida. Dones i homes que no han tingut l'oportunitat d'aprendre a ocupar el seu temps en coses enriquidores i són capaços de passar per la consulta dos cops al dia. Jo intento ser honest i dir-los el que penso, però de vegades no és fàcil... Que facin coses... la comunitat organitza activitats, almenys aquí hi ha molta vida social i això és molt important per a la salut. La vida associativa acaba amb moltes neures!”

Pugem amb la Sílvia a les seves estances del pis de dalt. Primer de tot m'avisa: “A mi m'agrada molt estar a baix amb les nenes i el Joan, però el fet de saber que tinc això em fa feliç. Això”, ens diu mostrant-nos la seva habitació, “ha estat una conquesta d'aquests últims anys. Aquí tothom sabia on havia d'anar per estar sol menys jo. No té res a veure tenir una habitació de matrimoni o tenir-ne una per a mi sola.”

La Sílvia té una vida social molt intensa, en bona part per la seva feina, però també per la seva activitat: la gestió cultural alternativa no remunerada, però molt enriquidora. Mai diu *no* a les propostes literàries, que són l'expansió de la seva persona: “Sempre he adaptat el meu ritme personal al ritme familiar i ara, coincidint amb la meva maduresa personal, necessitava aquest espai més que mai.”

Durant molts anys va viure la seva passió d'una manera molt íntima mentre gaudia molt la seva maternitat: “Mentre les nenes eren petites, feia altres coses, anàvem al teatre juntes, a recitals de poesia, llegíem... però ara ja són grans i elles tenen altres necessitats, i jo també. Ara, estic recuperant part de mi i vull gaudir la meva maduresa. A mesura que passen els anys, sents que necessites estar amb tu, potser més silenci. I va ser així com va sorgir la necessitat de trobar un lloc, només per a mi, en aquesta casa tan meravellosa on tothom tenia un espai, menys jo.”

“Durant el dia la quotidianitat sempre gira entorn dels àpats i fins aquí està tot bé. La qüestió és quan tens per fi el teu temps, aleshores si és un espai compartit on hi ha la TV i tu vols llegir, doncs... sempre acabes irritant-te. No és que no vegi la TV. I a més el Joan té tots els canals del món, però, per a mi sola, jo tinc altres prioritats. Quan jo em queixava, la família em deia: però ves a l’habitació! No entenien que no té res a veure una habitació de matrimoni amb el que ets tu mateixa, amb la teva intimitat. El meu raonament era el següent: si jo fos pintora o escultora, tindria el meu estudi, oi? És clar, però com que no ho ets! com que escriure i llegir no ocupa massa espai! i, de fet, jo ja tenia la biblioteca on estem ara, però no era un espai només meu i a més ho sentia tot. No ho entenien. La lluita va durar dos anys. Jo no volia imposar-me. Jo vull entendre’m amb la gent amb la qual visc. I, finalment! aquí la tinc. Crec que als homes quan reclamen un espai, no se’ls qüestiona gens. I a més es destaca una cosa curiosa, potser els passa a totes les dones, no ho sé, però sempre s’estan preguntant: ‘On és la mare? On és la Sílvia?’, i no ho entenc! perquè si jo sé que els meus són a casa, no necessito saber constantment on són... Penso que tothom es posa nerviós quan em tanco aquí, potser encara ho estan paint... De fet hi ha poques persones que ho han entès. Bé, només les persones, sobretot dones, que saben i valoren un espai i un temps propi. Jo intento fer del meu temps el que vull, he lluitat molt per a això, però és que m’ho passo molt bé fent tot el que faig.

Per a la Sílvia potser el temps més preciós és el que passa sola. El Joan i ella tenen molt clar que “si ens haguéssim de llevar a les 6 del matí i agafar trens, metros, no ho podríem fer. Bé ho fariem, és clar, però deprimits i, per tant, hem lluitat per no haver de fer-ho mai. Jo ja fa uns anys”, continua la Sílvia, “vaig renunciar a una feina molt bona a Barcelona per la d’una biblioteca de poble, perquè vaig planificar la meua vida amb el Joan i tenia molt clar el que volia. I no és el fet de triar l’àmbit rural o la ciutat el que fa tenir qualitat de vida. Si vius a Barcelona i vas a treballar a peu i tens tots els serveis al barri, això és més qualitat de vida que si vius a pagès i agafes cada dia tren i metro. Nosaltres vivim a pagès perquè en volem gaudir, perquè aquests ceps no tenen preu i per això el nostre temps és sagrat.”

El Joan ha tornat i des de baix ens crida: “Ei! que hi ha algú per aquí dalt? Preparem alguna cosa per picar o què? Voleu una copa de vi?”

La Sílvia està asseguda entre els seus llibres, mirant cap a Montserrat, en silenci. El sol reflecteix des de l’oest els blaus de la Geganta Sentinella. Les meves companyes han deixat de fer fotos i guaiten el temps dels blaus. Jo, ja no vull gravar més. Per avui, tot està dit.

Silenci, que passa la vida i no ens n’adonem.

Les intencions i la realitat

per Marga Solé

La mare d'aquesta família està segura que la dona estira del carro de les feines de la llar a tots els països del món. Opina que les dones catalanes fan el mateix que ella i la resta de les seves famílies s'hi repengen com la seva.

57

La Nila i l'Òscar tenen 44 anys, són del Perú i viuen a l'Hospitalet des del principi dels anys noranta, ara en un pis de propietat, però hipotecat. Van ser de les primeres persones immigrants peruanes de Catalunya. La Nila va arribar a l'Hospitalet sola amb una filla de quasi 3 anys, l'Alba, el desembre de 1993. Tenia 28 anys i volia trobar feina per aconseguir un futur per a ella i la seva família. Va venir per intentar solucionar una malaltia greu de l'Alba, un problema cardíac, que en el seu país no podien solucionar. Es va espavilar com va poder per aconseguir que un dia, no gaire llunyà, el seu marit, l'Òscar, pogués venir a Catalunya per estar junts amb la seva filla. Dos anys més tard, el 1995, l'Òscar va arribar a l'Hospitalet, ciutat on viuen des de llavors i on estan completament assentats. Tenen un fill nascut a Catalunya, el Jordi, de 10 anys, que ja pertany a l'escola de futbol dels alevins del Barça. A finals de febrer del 2009, per agrupació familiar van portar la mare de l'Òscar del Perú, la Francisca, que té 74 anys i és vídua. Tots junts conformen una unitat familiar amb els seus problemes, les seves lluites i la seva distribució del temps, un temps que s'organitza de forma diferent segons cadascú.

“El tema econòmic és el que fa que la gent de l'Amèrica Llatina emigri a l'Estat espanyol, però el nostre cas és una mica especial. Érem dels primers immigrants, però la veritat és que

L'Alba (la filla), la
Francisca i l'Óscar.

vàrem venir amb la idea de tornar, estar aquí el temps de l'operació quirúrgica de la nostra filla i després tornar al Perú, el nostre país", explica l'Óscar. El que és ben cert és que moltes vegades les intencions no es fan realitat i les d'ells van ser una d'aquestes: "Les llistes d'espera en la Seguretat Social van fer que el tema s'allargués i quan per fi la van operar a l'Hospital de Sant Joan de Déu ens van anunciar que al cap de tres o quatre anys l'haurien de tornar a intervenir i després hi hauria una tercera operació. Tot plegat ja ens va obligar a establitzar-nos aquí."

El temps del treball

La Nila és auxiliar de farmàcia i no ha pogut mai desenvolupar aquí la seva professió. Fins fa poc treballava en una empresa i ara, amb la crisi, s'ha trobat sense feina i fa hores netejant domicilis.

L'Óscar en un primer moment va venir sense renunciar a la seva feina (era militar), però més tard va haver de fer-ho perquè "la situació ja m'obligava a quedar-me aquí. El retorn al Perú i tornar a començar de nou es complicava molt i, finalment, vàrem decidir quedar-nos", diu l'Óscar.

Tant ell com la Nila recorden que l'any 1995 era molt estrany veure persones del Perú pels carrers i això que "érem el segon col·lectiu d'immigració, per darrere dels marroquins, però trobar persones de l'Equador o de Colòmbia era quasi impossible", expliquen.

Amb el temps, la llar de l'Óscar, la Nila i l'Alba va augmentar. Primer va néixer un fill, el Jordi, que és català, té 10 anys i ha heretat les habilitats dels avis i tiets, és futbolista, forma part de l'escola del Barça i juga amb els alevins d'aquest club: "M'agradaria ser com el Mesi.

De moment, l'Hospitalet m'ha fitxat; jugo de migcampista, reparteixo el joc i tothom em diu que sóc molt bo.”

Pel que fa a l'augment de la família, a finals de febrer van reagrupar la mare de l'Òscar, la Francisca, que té 74 anys i ara també viu amb ells: “La primera intenció era reagrupar el pare i la mare, però el meu pare es va morir l'any passat, ella s'havia quedat sola, tots cinc germans ja vivim a Catalunya per la qual cosa l'hem portada per veure si s'hi acostuma, i si al final no ho fa i vol marxar, doncs, tornarà al Perú sense cap problema, però primer ho volem intentar”, diu el seu fill.

El temps de les feines de la casa i d'atenció a la filla adolescent i al fill petit

L'àvia Francisca ara està molt tranquil·la i en període d'adaptació: “Jo penso ajudar la Nila en les feines de la llar, el que passa és que quasi no conec el país ni els costums d'aquí. Tot és molt diferent del meu país, però de mica en mica m'hi acostumaré i a poc a poc aniré donant un cop de mà.”

La família de la Nila i l'Òscar pensa que l'organització i distribució del seu temps és més o menys com la de totes les famílies: “La veritat és que puc dir que el pes de la casa el porto jo, en un 95% perquè l'Òscar treballa tot el dia i l'Alba no pot fer gaires coses perquè fins i tot per vestir-se s'esgota”, diu la Nila. La seva filla, quan no va a l'institut, sí que col·labora a fer el dinar, però poca cosa més a causa del seu estat de salut.

L'Òscar ho veu molt clar: “El pes de la família i les feines de la llar els porta bàsicament la meua dona, i més ara que sols treballa a hores soltes i sense contracte. Jo ajudo una mica, de tant en tant, i el que més faig és dedicar-me als meus fills en el tema dels estudis, els ajudo a fer els deures, els porto a les activitats extraescolars”. Com que els caps de setmana el Jordi juga a futbol, pràcticament la família li dedica tot el dissabte excepte els dies que la Nila treballa els caps de setmana. “Llavors faig alguna cosa més a casa com la neteja, passar l'escombra, però ella no es conforma mai i sempre vol que ajudis més”, testimonia l'Òscar.

El més petit de la família, el Jordi, potser pel fet que un dia pot arribar a ser una estrella del futbol, és el que menys hi posa de la seva part i ni tan sols es fa el llit: “No puc, haig d'anar a l'escola i, a més, la meua mare ja fa els llits de tothom abans d'anar-se'n a treballar”. És un testimoni de l'organització del temps a la família, però la Nila ho té clar: “Penso que tots haurien de col·laborar una mica més a casa. Treballo cada dia tres hores en un lloc i tres hores en un altre i també faig feines esporàdiques, i quan arribo a casa al vespre m'ho trobo tot per fer, posar la rentadora, recollir la roba estesa... i el meu marit l'únic que fa és treure la pols perquè no li agrada veure'n.”

La dona reconeix que no és que l'Òscar no sàpiga fer les feines, perquè a l'exèrcit del Perú va aprendre a fer de tot: planxar, cosir... però no té la voluntat de fer-ho a casa, perquè “no veu mai la feina i quan jo treballo els caps de setmana s'acumula la feina de planxar, per

exemple, i ell no té la iniciativa d'agafar la post i la planxa, no li surt", diu la Nila, que explica que la seva lluita és aconseguir que cada dia la seva família col·labori una mica més: "Que mirin si hi ha roba per estendre, comencin a fer el sopar, parin la taula... voldria que sortís d'ells, però s'assenten al sofà i tenen por que jo arribi, perquè com que sóc molt activa no m'assec i vull que tothom es posi en moviment. Cada dia és una lluita." Malgrat tot la Nila reconeix que al seu país els homes són molt masclistes i que té sort perquè l'Òscar ho sap fer quasi tot a la llar, tot i que ara no s'hi dediqui "perquè te una feina de moltes hores i de molt desgast físic."

L'Òscar ara és transportista autònom, però els començaments a l'Hospitalet no van ser gaire complaents: "No teníem ni rentadora i rentava la roba a mà mentre cercava feina, encara que no en trobava, perquè en aquells anys la feina per a homes era escassa, no hi havia construcció massiva", diu la Nila, que recorda molt bé quan l'Òscar anava a cases a planxar la roba: "La veritat és que ho fa molt bé, ell me'n va ensenyar." Netejava jardins, llars, cuidava gent gran i el que fés falta i, a més, com que la seva dona treballava, també feia les feines de la seva llar: "En aquell temps sols es podia treballar en el servei domèstic i mai m'he avergonyit d'haver-ho fet, ans al contrari, he treballat a cases de gent important que primer em feien una prova i la veritat és que ho feia millor que moltes dones. Sempre m'he adaptat al que hi havia, sense manies", afirma l'Òscar.

En el repartiment del temps en l'organització de la família, la dona hi dedica 20 hores al dia, el marit molt poques i els seus fills dediquen les hores que no estudien ni fan deures a jugar a la consola, malgrat que la Nila diu que es penedeix d'haver-la comprat, perquè no li agrada que hi juguin, però el Jordi quan anava a casa d'amics sempre hi jugava i l'Alba protestava perquè ella no ho podia fer. Ara el que més hi juga és el noi.

El temps de cura

Pel que fa a la distribució del temps en la cura dels malalts, quan la Nila té algun problema de salut, l'Alba fa les feines de la casa com pot, sempre tenint en compte que l'Òscar surt de casa a les 7 del matí i que l'economia familiar, ara per ara, se sustenta amb la seva feina. "Si la nostra malaltia no és greu, anem al metge soles, menys el Jordi que l'acompanya la mama, però la veritat és que cuidar els malalts ho fa la mare", diu l'Alba mentre la Nila puntualitza: "Confio molt en la meva filla perquè és molt responsable i es preocupa per tothom, suposo que és una qüestió femenina perquè les dones ens preocupem molt per tot."

L'ajut i els serveis de l'Administració

Pel que fa a les prestacions que rep la família per tenir una filla amb un problema de salut greu, la Nila diu que li acaben de treure l'ajut que cobrava "perquè l'Alba té un 33% de

minusvalidesa, però ens l'han retirat en complir els 18 anys.”

Tots els membres de la família reconeixen que viuen en un entorn que els facilita una bona distribució del temps. A l'Hospitalet està ubicada la regidoria del seu districte, mercats i supermercats, transport públic (metro, autobús i tren de rodalies), parcs, espais lúdics per a l'oci, cinemes... “La veritat és que estem molt ben servits. Si visquéssim en un altre indret, segur que ens seria molt més difícil mantenir la nostra organització del temps, trigariem molt més a fer-ho tot i encara disposariem de menys temps per a nosaltres.”

El model de família viscut pel pare i per la mare

Segons la Nila, si hagués nascut en un altre país europeu o d'Amèrica del Nord, per exemple, no pensa que hagués canviat la distribució del temps a la seva família, perquè “estic segura que la dona estira del carro de les feines de la llar a tots els països del món. Veig que les dones catalanes fan el mateix que jo i la resta de la seva família es repenja com la meva.” Ella no té dificultats per fer la seva vida quotidiana: “És veritat que tinc amigues immigrants que em diuen que senten el rebuig de la gent pel fet de ser immigrants, però jo no ho he notat mai. Visc al mateix barri de l'Hospitalet des de fa 14 anys, conec molta gent i hi xerro al mercat, a la plaça o a on sigui. Em sento igual que si fos d'aquí. Bé, ja som tots d'aquí menys l'àvia. Tenim la doble nacionalitat”, assenyala la Nila.

La Francisca afegeix que la principal diferència és que al Perú “les dones ho fem tot, és impossible demanar al marit o als fills que facin feines de la llar, és un altre tipus de societat i de cultura ben diferent. Penso que les dones viuen millor aquí”, apunta.

Desconeixen com pot actuar l'Administració per facilitar una millor gestió del temps, en concret des de l'àmbit de la nova legislació: “No entenem de lleis” diu l'Òscar, “però si ha de servir perquè les dones tinguin el seu temps per a elles sense estar al servei de la resta de la família, vivint esclavitzades a la llar, em sembla molt bé. El que passa és que elles entenen més d'aquestes coses i per aquest motiu la resta de la família ens hi repengem, però si hi ha una llei que legisla com s'ha d'equiparar la distribució laboral i familiar perquè tothom faci de tot per aconseguir més benestar per a les dones em sembla magnífic.”

L'Òscar, amb una foto d'en Jordi (el fill).

El temps de l'oci i de relacions personals

62

Tota la família intenta compartir el temps d'oci. Així, les hores de menjar són sagrades menys la del migdia, perquè si l'Òscar és troba lluny amb el seu camió no dina a casa. Sí que sopen junts i els caps de setmana van a passejar o visitar algú, i també al partit de futbol a veure el Jordi com juga. Aquí, la que falla de vegades és la Nila a causa de la seva feina.

Quant a la dedicació als estudis dels seus fills, l'Òscar diu que si hi hagués fracàs escolar –que, de moment, no n'hi ha– no se'n sentiria responsable perquè els ajuda i fa tot el que pot, malgrat que el Jordi és el que menys ho aprofita: “És que vull ser futbolista i si no puc ser-ho, doncs, seré transportista com el meu pare”, exclama.

La Nila s'afanya a dir que el seu fill no té ni idea de l'esforç i la dedicació que representa ser transportista. “A mi m'agradaria fer la feina de la casa si no hagués d'anar a l'escola i, quan sigui gran i tingui la meva pròpia família, ho faré, perquè, la veritat, no em sembla normal que les dones hagin de portar tot el pes de la casa”, filosofa el Jordi.

Canvi cultural i de model en la distribució del temps

Per gestionar millor el temps de la família cada membre s'ho mira diferent. Per a l'Òscar s'ha de tenir en compte la feina que cadascú té fora de la llar, parlar-ne entre tots i organitzar-ho. “Crec que és una qüestió de comunicació, de parlar entre tots i repartir la feina”, diu l'Òscar, que es queixa que, tot i que la família intenta fer-ho, la Nila està convençuda que el que fan no és suficient i que no se li ofereix l'ajut que ella voldria tenir. Lamentablement, ara la feina

de l'home no li permet més temps per fer feines a la llar: “Ella ho ha dit molt bé, no és que no en sàpiga, és que no puc, però jo sé fer tota la feina de la casa.”

Tota la família pensa que hi ha d'haver un canvi cultural en la distribució del temps i que tothom hi ha de posar una mica més de la seva part: “Jo sols voldria que quan arriben a casa miressin què s'ha de fer i es posessin a estendre la roba, recollir-la, rentar els plats, no sé... perquè crec que una llar pot funcionar perfectament sense que tota la feina recaigui sobre la mare de família”, diu la Nila. La seva filla ho corrobora i pensa que s'ho munten molt malament: “Jo obligaria a tothom que hi participés i això que jo també hauria de fer més que ara, però penso que seria just. Quan sigui gran i visqui amb una parella m'acostumaré que cada un faci el 50% de les feines de la llar, perquè jo també treballaré d'administrativa en alguna empresa, suposo.”

Respecte a l'economia domèstica, el pare té el sou en relació amb la feina que té, ja que, com hem dit abans, és autònom. L'economia de la Nila depèn de les hores que treballa a la setmana malgrat no tenir ni contracte ni assegurança i els fills no cobren la famosa paga dels adolescents. El Jordi explica que també hi ha petits xantatges: “Si vols arribar més tard, hauràs de fer això o allò”, em diuen els meus pares. I també ho explica al revés: “Si deixo sortir el pare i la mare per anar al bingo, per exemple, i no protesto, em donen 10 euros i, és clar, els deixo que hi vagin i, ara que hi penso, crec que hauré de deixar que hi vagin més vegades”, diu tot eixerit.

La família no veu clar com podrien distribuir el seu temps d'una altra forma: “Crec que a casa nostra estem molt mal organitzats i hauríem de compartir moltes més tasques, sóc sincer i és així, i de veritat que ens podríem organitzar d'una altra manera”, diu l'Òscar. Aquesta opinió no és compartida en absolut per la Nila, que pensa que, de moment, ja està bé tal com està per les obligacions que cadascú té: “Quan el Jordi vagi sol al col·legi tindrà més temps i ens podrem organitzar d'una altra manera i, més endavant, quan comenci l'ESO, per tenir una jubilació el dia de demà, miraré de cercar feina en una empresa per poder cotitzar i poder accedir al subsidi de jubilació”, sentència la Nila malgrat que reconeix que fins ara ha estat impossible per les visites als metges i als hospitals per a la seva filla. “Ara ja estem bastant més tranquils i d'aquí a un parell d'anys tothom serà més independent, estarem més organitzats i jo també”, sentència.

El temps desitjat: aprofitar els estudis per cercar un futur millor per als fills

Parlar de futur amb l'Òscar és parlar dels seus fills: “el nostre ja està encarrilat i ara el més important és la seva educació perquè tinguin recursos per poder tirar endavant. Intento amb totes les forces que es puguin treure una carrera universitària o uns estudis perquè això és la base primordial de la vida. Però és molt important que ells vegin la necessitat de l'esforç que ara estan fent i que en puguin treure profit”.

La Nila assenteix al que diu l'Òscar i té clar que no vol que el dia de demà els seus fills hagin de treballar com ho han fet ells per aconseguir una vida de qualitat. “Aquí treballem d'aquesta manera perquè som immigrants, però al meu país hem estudiat i jo vaig treballar set anys al Perú de la meva professió, del que m'agrada, auxiliar de farmàcia. En arribar aquí aquesta feina ja no ha estat possible i treballa del que calgui perquè no ens falti res.”

L'Alba veu el seu futur com una noia que ha arribat lluny, no s'ha quedat estancada, ha acabat els seus estudis, té una professió i guanya molts diners: “Tot i que no sóc ambiciosa... però tinc una il·lusió, que és arribar a curar-me del tot. Bé, no és tant una il·lusió com un desig, el meu.”

Per continuar amb els desitjos, hi ha el de l'Òscar, segur que deu ser que el Jordi arribi a jugar amb el Barça: “Sí, però això és molt difícil, tot i que el Jordi, ara per ara, és molt bon jugador de futbol, és dels millors”, diu amb amor de pare.

La il·lusió de la Francisca és “continuar aquí amb els meus fills i si m'hi acostumo, quedar-m'hi perquè a la meua terra estic sola i aquí, de moment, estic molt bé”, explica.

La il·lusió del Jordi no el fa dubtar gens: “Jugar amb el primer equip del Barça i que tothom de l'estadi cridés el meu nom: ‘Jordi, Jordi...’, seria el màxim per a mi.”

Ara, un cop acabada l'entrevista, penso que hem gratat la intimitat d'una família que, malgrat tot, està organitzada, ja que cadascú té la seva tasca i la fa, encara que com a la majoria de famílies, la mare és la que dedica una major quantitat de temps a organitzar i fer que el dia a dia tiri endavant. Han estat molt amables per oferir-nos els seus testimonis. Tan de bo els seus desitjos s'acompleixin.

Volem un pare normal que dormi a casa!

per Montse G. Sosa

“Ja sé que no estareu d’acord amb el que he fet, però ja tinc 16 anys i he pres una decisió.”

65

L’Anna i el Pep són una parella que viuen a Sant Sadurní. Fa més de 30 anys que van començar a sortir junts i 25 que són casats. Quan comencen a comptar el temps, parlen de tota una vida perquè, de fet, els dos van créixer en el mateix petit poble, Sant Pere de Riudebitlles. Tenen una filla, l’Ester, de 23 anys, que ja és casada i viu a Pamplona, i un fill, l’Isaac, que té 19 anys i fa pràctiques d’administració comptable en un centre de simulació d’empreses. L’Isaac té una discapacitat física i viu a casa amb la mare i el pare.

La casa

Quan baixem del tren a l’estació de Sant Sadurní, l’Anna ja ens està esperant dins del seu monovolum negre, somrient i excitada per la idea d’una entrevista. M’adono que el cotxe és molt gran i nou, i em sorprèn, essent només tres de família: “Un cotxe molt gran, no? Necessiteu tan de cotxe per a tres?”, li pregunto. “No et pensis!”, diu l’Anna, “És gran, sí, però és just el que necessitàvem. Pensa que hi ha de cabre la cadira de l’Isaac al darrere i l’hem de poder posar i treure amb facilitat i rapidesa, perquè a casa no parem d’anar i venir d’aquí cap allà... tot el dia. A més necessitem aquestes portes corredisses perquè ell pugui sortir i seure a la cadira sense inconvenients.”

“Sí, és clar!”, dic jo, “No hi havia pensat.”

“És normal!”, respon l’Anna, “Les persones que no ho necessiteu, no hi penseu en això, és natural, però per a nosaltres és el nostre dia a dia.”

En arribar a la casa, l’Isaac i el Pep ens reben. De fet, no és una casa, sinó un pis d’aquests que van fer nous no fa gaire, quan van eixamplar el barri de la Vilarnau. La seva llar té uns 80 m² amb un jardí al davant i al darrere, i és lluminós i agradable. L’espai obert sembla molt important en aquesta casa.

“Hi farem un hort!”, diu l’Anna tota animada mirant el jardí. “Ves que no hi haguem de fer una barraca per ta filla!”, respon tot rient en Pep, “És que el gendre s’ha quedat a l’atur, pobres, tan joves, amb ganes de treballar i tirar endavant i els temps que els ha tocat! Ric, però no és conya, no!”

Els horaris de treball i d’estudi

Al menjador, sèiem al voltant d’un taula baixa on ens varen servir un pica-pica i vàrem començar a parlar del temps que dediquen a treballar fora de casa. L’Anna diu que és una mica complicat calcular-ho tot plegat perquè “hi ha gent que surt a les 6 del matí i torna a les 7 del vespre, però nosaltres podem entrar i sortir 5 i 6 vegades al dia...”

El Pep treballa de tècnic de manteniment en una depuradora. Fa unes 45 hores a la setmana. Entre anar i tornar hi inverteix unes 2 hores i mitja a la setmana. Cada dia dina a casa perquè només té la feina a 7 minuts. L’Anna treballa dos dies a la setmana netejant cases, un total de 5 hores a la setmana. I l’Isaac treballa un dia a la setmana i va a l’institut 30 hores setmanals.

El temps de les feines de la casa

Quan pregunto al Pep sobre les hores que dediquen a les feines de la llar, ell mira la seva dona i hi ha uns segons de silenci. Tots ens posem a riure fins que l’Anna li pregunta: “Què rumies?, tant et costa calcular les hores?” I el Pep es defensa: “A veure! Aquí no hi ha entrat mai cap paleta ni pintor ni res de tot això, eh? A veure si ens aclaram: això no val? No és important mantenir la casa en bones condicions? Això vol dir invertir unes 3 o 4 hores a la setmana! Pel que fa a la neteja, no es que faci gaire, però alguna cosa faig. De vegades preparo el sopar o vaig a comprar un o dos cops a la setmana, per tant, 2 o 3 hores a la setmana? Què et sembla?”, pregunta mirant l’Anna. “Sí” diu ella, “posem un parell d’hores a la setmana.”

“Pep, si fos el cas, tu et veuries amb cor de portar la casa?”, li pregunto. “Sí, però a la meua manera. Perquè de vegades, a les dones de tant fer-ho, us costa acceptar que hi ha altres maneres de fer les coses. A mi no em faria res estar a casa. Ep! sempre que cobrés el mateix

sou!” Doncs, ja està tot aclarit! L’Anna recorda que quan ella anava amunt i avall amb els nens més petits, ell sempre feia el que calia: “De fet, ho sap fer tot”, afirma l’Anna.

“I tu Anna, quan temps dediques a la casa?”, li pregunto. L’Anna rumia: “A veure, jo... mmm... però com es compta això? No ho he comptat mai. A veure... unes 3 o 4 hores diàries?”, i continua mig parlant cap endins, “Fer la neteja, comprar, rentadores, cuinar, recollir, planxar... tot, tot, tot... unes 3 o 4 hores diàries... no?”

“Cada dia? Uf!”, s’estranya l’Isaac. “Sí”, diu l’Anna tota convençuda, “Hi ha dies que en faràs mitja i d’altres que en seran 5, matí i tarda... no ho sé. Més o menys...” De cop deixa de comptar i rumiar, i com si hagués vist la llum exclama: “Es que és tot el dia si vols! De feina sempre en queda per fer. No pararies, però jo paro. A mi no em dóna la gana d’estar tot el dia fregant! A veure, fem-ho bé. Em llevo a les 6.30 h, vaig i vinc dues vegades a l’institut. Dos dies a la setmana netejo a casa dels altres, preparo dinars, paro la taula, rento els plats, poso rentadores, planxo, preparo sopars... Bé, aquí ja hi som els tres i el fem una mica entre tots el sopar. Però ara m’estic muntant un negoci!”, ens explica, “Planxar, però cobrant... vull deixar de netejar cases i només planxar. Estic farta de netejar.”

“Anna”, li dic, “A mi em surten unes 4.30 h de mitjana només per fer la feina de la casa”. I l’Anna exclama: “Ah, sí? Ostres!”

“I tu Isaac? Quanta estona hi dediques?”, li pregunto. “Faig l’habitació... de vegades escombro i cada dia ajudo a preparar el sopar. Més o menys una mitja hora.” L’Anna explica que l’Isaac abans passava l’aspirador, desparava la taula i escombrava, però ara no té tant de temps perquè ha d’estudiar molt. Recorden que quan l’Esther era a casa també feia les feines de casa, de fet en feia més que l’Isaac... “Però no perquè fos noia!”, em van aclarir. Els pares diuen que, pel que fa a les tasques de la casa, els han educat igual. Ell ha estat educat per ser

L'Isaac (el fill).

autònom. A la cuina, té al seu abast tot el que li cal per preparar-se un àpat: “Si alguna vegada arriba a casa sol... no es mor de gana, no!”

L'atenció als fills i el temps de cura. Les dificultats de la conciliació quan hi ha una persona discapacitada a la família

Hi ha diferències entre l'un i l'altre (el pare i la mare) en el temps que hi dediqueu?

“Actualment n’hi ha molt poques, perquè ell és pràcticament autònom, però de més petit l’havíem d’ajudar a banyar-se i vestir-se. De fet, ara, l’única ajuda que necessita és el transport, pel que fa a la resta, l’Isaac és totalment autònom. Ell agafa la cadira i se’n va al centre del poble, agafa l’autocar, entra i surt, i va allà on vol. A la piscina, però, el porto jo”, explica en Pep, “i després torna sol.”

“Com ja us he dit, per mi tenir cura de l’Isaac i viatjar és tota una mateixa cosa”, ens detalla l’Anna, “Faig uns 60 km diaris per acompanyar l’Isaac a l’institut. És a dir, una hora i mitja cada dia. Després hem de comptar les anades als hospitals que cada vegada vol dir un matí sencer, potser un cop cada 15 dies. Un dia a la setmana porto l’Isaac a treballar a 5 minuts d’aquí. Després fa anglès un cop a la setmana.”

“Heu hagut de dedicar més temps a l’Isaac que a l’Ester, doncs?”, pregunto a l’Anna. “No et pensis. Jo cada tarda, si no estava a l’hospital, anava a buscar l’Ester i jugàvem fins a l’hora de sopar. També feia els deures cada dia amb ells. Deixava la feina de la casa per al matí següent... i quan venia son pare s’hi afegia. Jo vaig tenir els meus fills per gaudir-los.”

“Anna, abans m’he fixat que parlaves *dels hospitals* en plural, per què?” li pregunto. “Perquè ens hi hem passat mitja vida!”, contesta.

“Com ha afectat la incapacitat de l’Isaac en la utilització i l’organització del temps de la família?” I l’Anna explica: “Ara l’Isaac té 19 anys i tot és ben diferent. Nosaltres l’hem educat perquè vagi adquirint la màxima autonomia, però el fet és que des del seu naixement, jo no he pogut mai treballar remunerada d’una manera estable. Sempre he anat fent alguna hora a les tardes per aportar diners a l’economia familiar, però, fins i tot, aquestes poques hores, les he hagut de deixar molt sovint perquè havia de ser a l’hospital quasi cada dia o bé per a visites o bé per a rehabilitació. Per anar a Sant Joan de Déu és mitja hora en cotxe amunt i avall i calia passar-hi el matí, a vegades tot el dia i després hi havia les operacions. Aquest ha estat, i és encara, el nostre ritme. Hi ha hagut moments molt durs! Després de les operacions, havíem de fer la rehabilitació tres cops per setmana a Sant Joan de Déu. De vegades, havia de tornar a Sant Sadurní per anar a buscar l’Esther i dinar amb ella, o bé emportar-me-la cap a l’hospital una altra vegada fins al vespre en què tornàvem tots tres. Malgrat tot això, jo sempre he fet les 4 o 5 hores setmanals per poder aportar alguna cosa, però, si ho contéssim, les meves jornades han estat d’unes 15 a 16 h. Naturalment, també hi havia l’Esther i jo volia estar amb ella i jugar-hi.”

Preguntant sobre si el Pep no s’havia ocupat tant de l’Isaac com ella, l’Anna respon: “Ell també ha hagut de fer les seves 10 i 12 hores fora de casa perquè poguéssim tirar endavant. Hi ha hagut moments molt durs! T’ho asseguro.”

I continua en Pep: “Jo abans de tenir aquesta feina, treballava a la fàbrica i feia totes les hores extres que podia. Feia tornos: una setmana de matins, una altra de tardes i l’altra de nits. A la nit, sempre es cobra més. Vaig estar molts anys així i ho tornaria a fer si ens calgués, però, t’asseguro que és terrible! Acaba amb la teva salut. A més, estàs de mal humor, et vas adormint per tot arreu, es fa molt difícil fer coses junts. Feia temps que volia canviar de feina, però no era fàcil. Fins que un dia va passar una cosa.

La nena, l’Esther, tenia 16 anys i estava estudiant. Un dia arriba a casa, ens reuneix a tots tres i deixa anar: ‘He de parlar amb vosaltres seriosament. Ja sé que no hi estareu d’acord, però he pres una decisió. Ara ja tinc 16 anys i, tot i que continuaré estudiant perquè vosaltres hi insistiu, els caps de setmana treballaré en una pastisseria. Ja m’he compromès i començo el dissabte. Així jo també portaré diners a casa i tu, papa, podràs deixar aquella porqueria de fàbrica i no hauràs de treballar a la nit. Jo vull un pare normal, per poder fer coses amb tu. Si no, no et veig mai, oi Isaac?’

L’Isaac, és clar, va estar-hi d’acord i l’Anna hi va afegir: ‘Jo també vull un marit normal.’ Allò em va tocar i fer rumiar molt i vaig buscar fins que em va sortir aquesta feina on sóc ara. Tampoc són flors i violes, però és més humana i hem guanyat tots en qualitat de vida. A més estic a l’aire lliure i em toca el sol a la cara. De fet, fins i tot em veig més guapo! Tinc més color. Abans, sempre era fosc. De nit i de dia.”

“Creus que tenir una discapacitat afecta la manera amb què fas servir el temps?”, pregunto a l’Isaac. “De fet, puc fer el mateix que els meus amics amb més o menys temps. Jo

m'he espavilat perquè això sigui així. Potser en algunes coses vaig més a poc a poc, però sovint penso que potser seria millor que vosaltres *provéssiu* el meu temps. Aneu massa ràpid per la vida. De fet, l'únic que no puc fer per mi sol és traslladar-me. I aquí sí que hi ha una gran diferència entre vosaltres i jo. Però la qüestió no és excloure els que tenim més dificultats, si no incloure'ns mitjançant l'habilitació de tots els serveis públics. Jo també pago impostos, saps? La solució privada és treure'm el carnet, és clar (aquesta opció és més cara), però la col·lectiva, si pensem en totes les persones que estan com jo... és la inversió, com, per exemple, en la Renfe", se'ns escapa una exclamació, "Sí, la Renfe fa temps que hauria d'haver fet alguna cosa. Des que vaig acabar administració comptable que busco feina. Tenia una entrevista a Cornellà i un parell de dies abans la mare i jo vam fer la prova d'anar-hi en tren a veure si m'era possible arribar-hi jo sol i... no vaig poder sortir de l'andana. No hi havia ni rampes per creuar la via, que ja és prou perillós!, ni ascensor, ni manera de sortir d'allà. A l'estació cap treballador ens va ajudar. Finalment, vam haver d'avisar els mossos perquè ens traïessin d'allà. Per culpa de la Renfe, he perdut la possibilitat d'una feina. Bé, de moltes perquè no puc anar en tren. A més, si l'Administració hi posés més recursos, la meva mare tindria més temps per fer altres coses i jo podria prendre decisions molt importants per al meu futur."

El seu pare li dona tota la raó: "I tant! més enllà dels ajuts econòmics que haurien canviat la vida de l'Anna i la nostra, és increïble el temps que hem dedicat a tota la burocràcia que representa anar a tants hospitals, a les visites i, sobretot, demanar els aparells. Penseu que quan jo els he pogut acompanyar, sovint, mentre ells eren al metge, jo aprofitava per emplenar papers i de vegades hem hagut de tornar de Barcelona sense haver-ho aclarit... tot en un matí. Finalment, quan ho tens tot, al cap d'uns mesos t'arriba una comunicació dient que s'han acabat els fons! Durant tots aquests anys ens havien dit que ens pagarien la gasolina d'anar a rehabilitació, doncs, penseu que mai ens han donat un duro. Sempre excuses!"

"I l'alternativa?", continua el Pep, "És que molta gent com nosaltres han optat per demanar una ambulància per anar a rehabilitació. Tu creus que aquest xaval ha d'anar en una ambulància no tenint res greu?, tancat allà dins, estirat, marejant-se! Per economitza organitzen una ruta i els van recollint! Au, vinga! Tots a dins! Com un ramat! Ho vam fer una vegada i prou. Ens vam marejar tots!"

"I com ho vàreu solucionar?" i el Pep explica: "Ens vam posar en contacte amb un taxista i ell es va espavilar amb l'Administració per cobrar. Un bon home que sempre va fer tot el que va poder per nosaltres, però com és la vida! Ara fa poc, el seu fill de 16 anys va tenir un accident de moto i ha d'anar en cadira de rodes."

El temps d'oci. El temps personal

L'Anna ens explica que els caps de setmana s'ajunten tota una colla, grans i petits, fan carn a la brasa al camp o bé pastissos i toquen música tots junts.

“Durant la setmana, m’agafo el meu temps lliure” afirma l’Anna, “per exemple, després de dinar, sec i descanso. M’encanta, especialment els dissabtes després de dinar, seure al sofà i veure la pel·lícula de la tarda.”

“També, dediquem unes 4 hores a la setmana a la nostra confessió religiosa”, afegeix en Pep.

L’Isaac està força engrescat amb la pintura: “Sobretot que consti que pinto, eh? Perquè m’agrada molt. N’aprenc amb un amic que ha fet belles arts. També llegeixo molt, principalment llibres d’aventures.”

El model familiar viscut per la mare i el pare

“Hi ha molta diferència entre el que feien del temps els vostres pares i vosaltres? Què heu canviat? Heu comptat amb ells per criar els vostres fills?”, els pregunto. “Abans s’utilitzava més temps per sobreviure, per treballar. Jo recordo que les meves germanes” diu el Pep, “a més de treballar a casa, també, anaven a la fàbrica. Crec que, en general, es treballava molt més temps que ara. No hi havia temps per a res més. Ni Internet, ni bajanades d’aquestes... No dic que sigui dolent, tot depèn de com es faci servir, però hi ha moltes maneres de passar el temps. L’Isaac s’hi passa una estona cada dia, a Internet, busca coses per als estudis o la feina. Pot ser una bona eina, però deixar la canalla sola davant l’ordinador... és una irresponsabilitat.”

“A tu, què t’agrada fer?” i em respon: “Llegir. I tant de bo m’haguessin estimulat més de petit a fer-ho. I no culpo els meus pares, que van ser fills i víctimes de la dictadura i de la misèria cultural d’aquell temps... Si haguessin pogut, segurament haurien triat millor el tipus

de vida i no tant treballar i treballar! Jo no recordo els meus pares anar al cine o al teatre. Faltaven diners i temps. Quan a casa va entrar la TV, va ser l'*any del Jubileu!*”

L'Anna creu que abans la feina no era tant estressant, “però era molt més dura físicament, en canvi ara ho és més emocionalment. Abans et conformaves amb menys coses perquè en necessitàvem menys per viure. Ara, cada vegada en volem més i això ens fa anar de bòlit. El temps lliure també vol dir despeses... Ja no sabem anar a passejar sense gastar un duro. Tot val diners i sortir també, però bé hi tenim dret, oi?”

“Penseu que teniu coses supèrflues, objectes innecessaris?”, pregunto al Pep. “A veure, tenir una rentadora és un luxe? Tot el que ajudi a millorar la vida quotidiana de l'home o de la dona és ben invertit. Jo recordo la meva iaia anant 2 i 3 cops al dia al safareig, pobra dona! Aquella inversió de temps era molt més sacrificat, sobretot per a les dones.”

El temps desitjat

“Si tinguéssiu molt de temps, què faríeu?”, els pregunto.

El pare desitja “caminar, voltar, anar a la muntanya... de fet, sempre que hem pogut ens hem escapat als Pirineus en tenda o caravana, sempre tots quatre amb amics o sense. Agafar una autocaravana i voltar el món. Res de maletes ni aeroports. I si la dona vol venir que vingui i si no, em compro un lloro!”

L'Anna, a banda “d'una màscara a la cara i estirada al sofà”, no ha trigat ni un segon a contestar, desitja el mateix que en Pep, “Jo ho faria amb amics, però.”

I el fill, l'Isaac, voldria “tenir més temps per llegir, pintar i passejar.”

“El millor temps que heu passat mai?”, els pregunto.

Tant l'Anna com el Pep coincideixen rotundament: “És el que hem passat jugant amb els nostres fills. El millor del món.”

Viuen com dues amigues amb els seus drets i deures

per Marga Solé

Cada una té el seu espai a casa i improvisen el dia a dia. Pel que fa al temps, la classificació 8 h per dormir, 8 h per treballar i 8 h per a l'oci en el repartiment de les hores del dia, per a la Montse, la mare d'aquesta família monoparental, és impossible i ho veu com les mides de les models que, per a una dona normal, no pot assolir-les mai.

73

La Montse i la Patrícia són mare i filla, conformen una unitat familiar monomarental i viuen soles a Cerdanyola del Vallès. La mare té 46 anys, no té parella, és periodista i ara es dedica a la política com a tinenta d'alcaldia d'un ajuntament, entre d'altres càrrecs. La Patrícia té 16 anys i estudia primer de batxillerat a l'Escola Europa de Sant Cugat del Vallès. Totes dues conformen una unitat familiar monoparental.

“Vivim soles perquè s'està millor.” Així de rotunda i espontàniament respon la Patrícia quan se li pregunta el perquè de viure totes dues sense ningú més. La Montse és més diplomàtica, com a bona política, és clar: “Jo no tinc parella i ella encara no té edat per tenir-ne, per la qual cosa vivim soles”, diu rotundament i tancant, de moment, cap més opció de pregunta sobre el tema. Després esbrinem que va viure amb el pare de la Patrícia 7 anys, fins que la nena en tenia 4.

En l'organització del dia a dia diuen que improvisen molt, malgrat que han passat per diverses etapes: “Amb l'edat que té ara la Patrícia tot és molt més fàcil i ens podem permetre certes llicències, sense dur un horari o una disciplina tan marcada i així qui arriba primer al

vespre –per descomptat al migdia ningú dina a casa– fa el sopar per a totes dues.” Pel que fa al repartiment de les feines de la llar, les comparteixen al 50% quan es tracta de recollir i endreçar, la resta, bé... la Montse diu que la Patrícia cuina molt bé i que això ja compensa i facilita les coses. Viuen en un pis de dues plantes, la filla fa vida a la de dalt i la mare a la de baix, però sols per dormir i per a les estones personals, la resta dels espais els comparteixen totes dues.

El temps professional. El temps d'estudi

“Un dia meu és perfecte, ha! ha!”, s’afanya a dir la Patrícia amb la seva característica simpatia i desimboltura quan se li pregunta sobre el tema, i explica que se’n va al col·legi a les 9 del matí amb moto perquè les connexions de transport públic entre casa seva i l’escola són pràcticament inexistents: “Hi ha un autobús, però a unes hores que no em van bé i l’estació de tren m’agafa molt lluny de l’escola. Cap a les 17 h s’acaben les classes i o bé me’n vaig a berenar amb les amigues o cap a casa. Quan arribo estic una estona fent el mandra i després faig els deures fins que arriba la mare, si ha de trigar faig el sopar i quan arriba ens expliquem el dia a dia, com ens ha anat, sopem i mirem una mica la televisió”, explica.

La Montse és lleva una mica més d’hora i acostuma a sortir de casa cap a les 7 h o a les 7.15 h, depèn de la feina, i arriba al vespre a Cerdanyola a prop de les 20 h: “Hi ha dies que m’ho puc muntar i puc arribar a mitja tarda, depèn de les reunions i si són amb veïns és més difícil perquè es convoquen a les 19 h. A partir d’aquí la meva agenda varia molt en funció dels canvis, però, amb tot, procuro treure temps per anar al gimnàs i estudiar humanitats a la UOC. Evidentment, la prioritat és estar amb la Patrícia”, assegura.

La classificació 8 hores per dormir, 8 h per treballar i 8 h per a l’oci en el repartiment de les hores del dia, per a la Montse és impossible i ho veu “com les mides de les models que, per a una dona normal, és impossible assolir-les mai.” Diu que només dormen 8 hores quan estan molt cansades, sinó és impossible perquè entre sopar i comentar la jugada del dia se’ls fa molt tard: “No obstant això, ens hem imposat, quasi per imperatiu legal i si no hi ha emergències, anar-nos al llit a les 23 h i amb això sóc molt exigent. Bé, i en altres coses també”, puntualitza.

La Montse.

El temps de cura i l'ajut de familiars i amistats

I en cas d'emergències, com, per exemple, la malaltia d'una de les dues, si la malalta és la Patrícia, la Montse diu que exerceix la maternitat a través del mòbil per cercar el problema: “Truco al meu pare perquè la vagi a buscar al col·legi, la porti al metge i es quedin –el meu pare i la meva mare estan jubilats– amb ella mentre jo arribo. Si és dóna el cas, jo intento anul·lar coses per arribar al més aviat possible”, explica la Montse, tot i que recorda uns altres temps en què va haver de deixar la seva filla molt petita amb una desconeguda, perquè la cangur habitual tenia un examen i no hi podia anar. També explica que la Patrícia, quan tenia entre els 7 i els 11 anys, patia d'un problema ossi i no hi havia setmana que no es trenqués alguna cosa, i entre ossos i esquinços va tenir més de 30 fractures: “Va ser horrible, un peregrinatge per metges traumatòlegs que, fins i tot, li deien: ‘la nena és de vidre’, perquè l'estiraven del braç i se li trencava el canell. Em van arribar a dir, fins i tot, que tenia un tumor i quan es va certificar que no era així em va demanar un gos i li vaig comprar, crec que si en aquell moment m'hagués demanat la lluna li hagués donat, perquè tot plegat va ser molt dur, ja que no vaig tenir l'ajut de ningú, ni del seu pare, i això que hi havia setmanes que portava un braç i una cama enguixats i l'havia de portar en braços, fins i tot, per dutxar-la”, recorda la Montse. Després, tot es va acabar de cop sense saber el perquè d'aquelles trencadisses: “La veritat és que no sé com hem sobreviscut, però aquí estem”, afirma.

Si és la mare la que es posa malalta, la filla se la troba a casa quan arriba de l'escola i en té cura: “Ara és més fàcil que quan era més petita i, a més, els meus pares treballaven, era tot molt més angoixant i ens ho muntàvem completament soles amb l'ajut de cangurs, amics i amigues que ens donaven un cop de mà”, recorda la mare.

El model de família. Gestionar l'absència del pare

Les obligacions del periodisme i la política han impedit en algunes ocasions que la Montse fes de mare com cal. Diu que té remordiments de consciència permanents i que no els ha superat mai, i això que fa 16 anys: “Perquè aquestes coses sols ens les plantegem les dones. Jo acabo reunions amb homes, corro a agafar el cotxe per arribar a casa i ells, casats i amb fills petits, se'n van a fer una cervesa perquè quan arriben a casa ja tenen els fills i filles banyats, sopats i potser dormint, i parlo de bellíssimes persones, però...” La Montse ha intentat des de sempre gestionar l'absència del pare: “He dubtat molt i moltes vegades; perquè he hagut de prendre totes les decisions importants tota sola sense consultar, discutir o compartir-les amb ningú que em donés un altre punt de vista. Això sí, sempre he tingut excel·lents amigues i amics que m'han escoltat i donat suport.”

Quant a la figura del seu pare, la Patrícia diu que no l'ha trobat a faltar mai perquè des que ella tenia 4 anys no hi ha conviscut: “Això sí, hi tinc una relació perfecta, des de

sempre he tingut la mama-papa durant la setmana i el papa els caps de setmana alterns, i sempre ha estat així i a mi ja em va bé. Hi continuo anant, però ara sols un cap de setmana al mes aproximadament, quan hi va també el meu germà que té 21 anys i és el fill de la seva primera dona, ara ja en té una tercera. Ens portem súper bé. És que el meu pare viu a Girona i jo tinc els meus amics i amigues aquí. Anar-hi significa estar tancada tot un cap de setmana i no m'agrada. Això sí, de tant en tant ve a dinar amb mi un cap de setmana i ja està, però jo per viure, amb la mama-papa ja en tinc prou”, diu molt segura la Patrícia.

Temps d'oci i de fer deures

Ara la Montse ja no ajuda la seva filla a fer els deures, però diu que se n'ha fet un tip: “Si no trec bones notes la culpable sóc només jo”, diu la Patrícia.

“És bona estudiant, però està en una edat en què l'oferta de diversió és molt àmplia, té moltes relacions socials i moltes amistats i això fa que, tot i que té molta capacitat, de vegades abaixa el ritme dels estudis i llavors és quan jo hi intervenc”, diu la Montse, que afirma que se sent una mica culpable també si la seva filla no treu bones notes: “...perquè estic convençuda que si jo cada dia arribés a casa a les 18 hores, m'hi posés o l'obligués, el marge de distracció és reduiria notablement, però haig de dir a favor seu que, tot i que està sola, es dedica a estudiar”, assegura.

Totes dues van al gimnàs, però no al mateix, perquè el de la Montse és per a més grans de 18 anys. Hi dediquen unes dues hores a la setmana. La Patrícia també esquia i, de tant en tant, juga a tennis. Pel que fa a l'oci o a les estones de lleure compartides, la Patrícia respon espontàniament: “Compartim *Cosmopolitan TV* i bàsicament la sèrie *Sexo en Nueva York*”, i la seva mare diu: “Ja ho veieu! És una bona activitat per compartir amb una filla adolescent, i el sopar, és clar!”

Els caps de setmana surten a dinar a algun restaurant o a casa dels avis: “Vam estar juntes de vacances a l'agost i es veu que en vam quedar una mica tipes”, diu la Montse de la seva filla, i afegeix que “Malgrat tot, entre setmana, no tenim gaire temps, la veritat.”

Per anar cada una a la seva feina i escola, la Patrícia diu que amb la moto sols hi inverteix uns deu minuts i la Montse, quasi tres quarts d'hora amb cotxe.

El temps de les feines de la casa

En l'organigrama de la llar, la Montse porta l'organització i la Patrícia diu que ja li va bé, però que ella s'ho combinaria d'una altra manera: “Canviaria el temps de recollir i endreçar. Jo, a la meva filla, li deixaria que recollís quan volgués i no quan toca.” I la mare respon: “Sóc una maniàtica de l'ordre.” La Patrícia torna a parlar del tema: “Reconec que amb la meva anarquia hi hauria dies que no podria entrar a la meva habitació, però no m'agrada

La Patrícia (la filla) i la Montse.

endreçar perquè vull tenir les coses a mà i si m'ho endreço després no ho trobo i si ho guarda la mare puc trigar mesos a trobar-ho. Jo dins del desordre estic organitzada”, afirma.

Pel que fa a possibles conflictes, sols el cansament pot originar alguna paraula més alta que l'altra, però res més: “Estem molt acostumades a viure soles i tot és de l'una i de l'altra, i si la mama està enfadada, doncs, me les carrego jo, perquè no hi ha una altra persona i jo faig el mateix, per tant, ens mengem els nostres marrons mútuament”, explica la Patrícia. La mare assenteix al que diu la seva filla, però afegeix que arreglar armaris, desconnectar el Messenger o la factura del mòbil, són els temes més habituals de les discussions: “Ella ja sap que no pot tirar del mòbil a dojo perquè anem justes econòmicament, vivim d'un sou i l'escola de la Patrícia em costa mil euros al mes. Malgrat tot, ens organitzem, comprem en rebaixes i tot això”, explica la Montse. La filla també guanya uns calerons, donant classes de tennis a nens i nenes de 4 a 6 anys, dues hores tres dies a la setmana, i li paguen vuit euros l'hora: “No sé ni si en tinc prou per a les meves despeses, depèn, però és molt xulo i m'agrada molt, tot i que faig més de cangur que de monitora”, diu.

El temps d'atenció a la filla. La conciliació de la vida professional i la familiar

La Montse reflexiona: “M'agradaria tenir més temps per a mi ara que la meva filla ja és gran, però ja sé que la gestió del temps depèn d'una mateixa i jo tinc l'agenda diària molt plena, massa plena i és molt difícil quadrar-ho tot.”

I continua la Patrícia: “Sóc conscient que no rendibilitzo el meu temps, ho faig fatal, però crec que ja em va bé. Quan tinc exàmens sóc incapaç d'estudiar fins l'últim dia, després vaig

La Patrícia i la Montse.

estressada i no tinc prou temps, i sempre passa el mateix, però no faig res per canviar de mètode.” La mare diu que ho tolera perquè, fins ara, encara no sap què és un suspens de la seva filla.

Pel que fa a la conciliació de la vida laboral i familiar, la Montse respon amb un exemple: “L’altre dia, a la ciutat on treballo, estava convocada a una taula rodona per parlar precisament d’això i la van convocar a les 19 h, així que ja veus quina conciliació!”

Diu que per ser mare sola no ha tingut mai ajuts de l’Administració menys en una ocasió en què es va haver d’arranjar la façana de l’edifici on vivia abans i “vaig demanar una subvenció per fer front a la despesa que ens ocasionava a cada veí i em van donar el 100%, és l’única cosa que recordo, ja que ni el pare de la Patrícia tampoc m’ha passat mai cap quantitat.”

Canvi cultural i de model en la gestió del temps

La Montse diu que confia que les noves generacions canviïn el model en la gestió del temps i diu que segur que ho faran millor, malgrat que pensa que, ara per ara, els pares no gaudeixen dels fills com les mares: “Si jo hagués tingut la Patrícia sols un cop cada 15 dies, m’hagués donat un infart i crec que ells, la majoria, ni s’ho plantegen, és que són així!”, afirma.

La Patrícia ho té molt clar: “Hi ha d’haver un canvi cultural i de model, però és qüestió de generacions perquè el meu avi diu a la meua àvia: ‘vull el sopar’ i ella li fa, i a mi la meua parella si em digués: ‘vull el sopar’, jo ràpidament li respondria: ‘fes-te’l tu i si no, no mengis.’”

El futur

Quan anem a parlar de futur, la filla exclama: “El futur? Si la meva mare ha de tenir parella, almenys que sigui ric.” La Montse, més reflexiva, manifesta que “en el tema personal dependrà de la sort i, pel que fa a la resta, la meva mare sempre em diu que tot ho faig per a la meva filla i té molta raó, però la veritat és que n’estic molt orgullosa perquè, tan des que era una nena com ara, que ja és adolescent, sempre ha estat molt feliç i vull que continuï així, que acabi la carrera, que se’n surti i que, per damunt de tot, no perdi el sentit comú, que en té molt.”

Entrant en el tema, la Patrícia diu que li agrada la publicitat, que vol acabar la carrera i guanyar molts diners, perquè “tot està molt car!”, i afegeix que també voldria mantenir els amics que ara té. Cap de les dues es veu d’aquí a 20 anys vivint soles i sent independents, i la Patrícia pensa que qui primer marxarà de casa serà ella “però després potser tornaré”, afegeix.

El model familiar que ha viscut la mare

Parlar del futur posa una mica melancòlica la Montse: “Abans tot estava molt planificat, no es canviava de feina, vivies en el mateix pis tota la vida, els meus pares van tenir dues filles i el seu objectiu era casar-les i encara no ho han aconseguit. Penso que ara han posat les seves esperances amb la néta i potser tampoc ho aconseguiran”, diu. I contrasta: “Jo he trencat la convivència dues vegades, a la feina, la meva té data de caducitat, cada quatre anys, en el tema personal el canvi és cada cinc minuts i últimament no decideixo el que farem demà, però sempre hem anat cap a millor i res em fa pensar que a partir d’ara no hagi de ser així.”

El temps desitjat

L’entrevista també ha donat per parlar d’il·lusions i desitjos. Per a la Patrícia, poder comprar roba, sabates i bosses és la màxima il·lusió i, per a la Montse, estar a casa, al sofà i llegir un bon llibre perquè “no puc fer-ho quasi mai i noto que el sofà em crida quan arribo.” Pel que fa als desitjos, el de la Patrícia és “tenir sempre molts amics i riure molt” i el de la Montse és “viure eternament”, tal qual ho ha dit, amb espontaneïtat, li ha sortit de dins i aquí queda.

Gent de Gràcia

per Maria Dolors Viñas

Aquesta família és imprevisible, a més de treballar i estudiar, fan de tot: fan teatre, toquen l'acordió, el baix i la guitarra, composen rumbes i editen compactes. La petita canta en una coral i és castellera.

81

Al domicili conviuen la Sonsoles, amb un fill i una filla: el Marcel de 18 anys i la Cèlia de 13. La Sonsoles és de Vilafranca del Penedès. Va venir a Barcelona fa 30 anys, es va instal·lar al Guinardó, però fa 20 anys que viu a Gràcia, al pis on som ara que és de lloguer, petit com un cop de puny. Molt càlid i acollidor. Amb molta traça, per força, cada cosa ocupa sempre el seu lloc. Les habitacions i la cuina són diminutes, tant que han de tenir la nevera al bany. Ho hem dit, imprevisibles total!

El model familiar que va viure la mare

Completament atípica! La mare de la Sonsoles va conèixer el pare, que era encarregat d'un circ. Amb tres mesos es van casar i ell va seguir col·laborant en l'empresa i, per tant, en els desplaçaments, cosa molt poc habitual i menys en aquells temps. La Sonsoles té un germà i una germana i explica: "els tres hem nascut a una rulot i a una ciutat diferent. La mare duia el pes de la casa (la rulot), s'ocupava dels fills i filles, cosia el vestuari de tota la companyia. Quan vaig néixer jo, ens vam instal·lar definitivament a Vilafranca del Penedès, el pare va buscar

una altra feina i la mare es va continuar dedicant a la família. Ella tenia molt poc temps per a ella mateixa, feia mans i mànigues (com jo) per arribar a fi de mes, però he de dir que va ser una persona magnífica que ens va donar tota l'estimació i afecte.”

La Sonsoles es va casar quan ja vivia a Gràcia i quan el Marcel tenia 10 anys i la Cèlia, en tenia 5. La parella es va separar, però ens diu que sempre han tingut molt bona relació, tant amb el pare com després amb la seva segona esposa, i amb el fill i la filla nascuts d'aquesta relació, que ara tenen 3 i 5 anys.

La Sonsoles també es va tornar a casar amb un vidu que tenia un fill de 17 anys. Va ser una relació que només va durar tres anys. Van decidir conviure tots plegats, però de forma sobtada, a ell se li va diagnosticar un càncer de pàncrees i va morir just al cap de tres mesos, era l'any 2005. Al cap de 15 dies de la mort del seu company es va morir la mare de la Sonsoles: “He hagut de fer els dols de dues persones estimades. Eren morts anunciades, però els dols s'han de fer. El fill del meu marit va estar aquí mentre el seu pare estava malament. En realitat s'ho combinava, estava aquí i a casa d'unes tietes, germanes de la mare, on ara, com és natural s'ha quedat a viure.”

El temps laboral, d'estudis i d'activitats socials

82

La Sonsoles ens diu que treballa en una empresa pública que depèn del Departament de Salut al districte de les Corts. Fa jornada continuada als matins durant tota la setmana, excepte dimarts que treballa matí i tarda. “Després, fora de l'horari laboral, em dedico a fer teatre. De jove havia estudiat a l'Institut del Teatre i durant un temps m'hi havia dedicat. Ara sóc monitorea d'un taller de teatre per a adolescents que hem muntat en forma de voluntariat al Cercle de Gràcia. Hi dedico dues tardes a la setmana. Estem preparant una obra que presentarem aviat i hem fet coses que han quedat força bé. D'altra banda, surto bastant, estic atenta als meus amics i amigues, vaig al cinema, a concerts, al teatre, això dels espais d'oci ens ho muntem tan bé com podem, perquè és molt important.”

El Marcel ens explica que va plegar d'estudiar quan feia ESO. Va començar un cicle formatiu, però també el va abandonar. El seu pare és metge i músic. Té un grup de música tradicional, per això ell, de ben petit, s'hi va afeccionar: “Dedico el meu temps muntant *bolos*, assajant, preparant discos, fent grups, gravant compactes, actualitzant les pàgines web que ja tenim editades i, quan cal, creant-ne de noves. Tot això ho faig amb gent molt diferent. Tinc un grup propi que duc amb el meu pare. Ell m'ajuda molt en els meus projectes. Canto i toco la guitarra amb un altre grup d'amics i ara, amb un tercer grup, precisament, acabem de gravar un disc de rumbes. La meva agenda és imprescindible perquè em marca les activitats del dia.” Ens l'ensenya, cada dia la consulta i es posa a treballar d'acord amb la programació, ens adverteix que sense l'agenda no és ningú, perquè el seu cap no pot abastar-ho tot.

El Marcel (el fill), la Sonsoles
i la Cèlia (la filla).

Quan li toca parlar a la Cèlia s'ho té molt ben preparat: “Jo cada dia vaig a l’institut, faig segon d’ESO. Hi vaig cada dia menys el dissabte i el diumenge! Dilluns a la tarda tinc classe i després tinc coral, dimarts a la tarda torno a tenir classe i després assaig amb la colla castellerà.” Ens diu que estan fent castells de vuit. Ella és una dels dosos del pom de dalt del castell, és a dir, és un d’aquells en què, quan el castell és gairebé enllestit i senten ‘dosos amunt’ pugen diligents, carreguen l’acotxador, l’anxaneta i pim-pam! baixen en un no res. La gent, a la plaça, les trobem heroïques, però elles ho tenen molt per la mà i no es donen cap mena d’importància. La Cèlia prossegueix: “Dimecres tinc la tarda lliure, no faig res en concret perquè dimecres i divendres a la tarda no tenim classe a l’institut; dijous tinc taller de teatre; divendres, teatre i castells, i dissabte i diumenge depèn, a vegades tinc actuacions de teatre, de coral o exhibició castellerà.”

Ens diu que uns dies determinats viu a casa del pare, dos dies entre setmana i caps de setmana alterns. A casa del pare hi té una habitació, roba i espai per fer deures, “com aquí!” El Marcel no va habitualment a casa del pare, s’estima més estar a casa seva, que és també on treballa.

El temps de les feines de la casa

Tornem a fer la roda d’intervencions per parlar de la feina de la casa, la Sonsoles diu que són bastant anàrquics i s’ho combinen sense problemes. Ella bàsicament duu el pes i la responsabilitat principal del conjunt de les feines de la llar, però tothom té més o menys unes tasques pròpies: “A l’hora d’anar a comprar, per força, necessito ajuda. S’han de carregar i pujar les bosses a peu, és un segon pis sense ascensor. Ho hem de dosificar perquè és molt pesat.”

El Marcel i la
Sonsoles.

Quant a parar i desparar la taula, s'ho munten entre els dos i la rentadora també és una feina que es reparteixen entre el noi i la noia indistintament. Aquest tema ens diuen que no genera cap problema especial. El Marcel s'ocupa del rentaplats i de baixar les escombraries. Això sembla que està adjudicat i és intransferible. La mare cuina i a vegades el Marcel, que habitualment dina a casa, segons la feina que ha de fer espera la mare, que arriba a quarts de quatre. Per poder trobar-se tots tres, procuren sopar plegats sempre que poden.

L'ajut de la família. El temps de cura. Els serveis que ofereix l'Administració a les famílies

“Quan els nens eren més petits, jo treballava molt poques hores i el pare dels nens em va ajudar molt. Després vaig tenir aquesta feina que em permet funcionar més alliberada i, sobretot, m'ha proporcionat autonomia econòmica.” La Sonsoles ens diu que aquí a Barcelona no té ningú de la família, però quan el nen i la nena eren més petits, sempre que ha tingut alguna dificultat s'ho ha pogut combinar molt bé amb el pare o bé amb l'àvia o l'avi paterns, que viuen a Barcelona i, quan ha calgut, també li han donat un cop de mà.

“Quan ens vam separar, ho vam tenir molt clar, que el millor que teníem en comú eren els nostres fills i calia donar-los una bona referència de la nostra relació. Podem dir que no hem tingut mai cap problema en especial en aquest sentit, tot ho hem pogut parlar amb confiança.”

Les dificultats més grans amb què es va trobar la Sonsoles va ser quan va tenir el segon marit malalt i, sobretot, fins que es va morir: “De fet, perquè és un moment que emocionalment necessites més ajuda, em va saber molt greu perquè, finalment, vam demanar el servei

de cures pal·liatives, aquests equips que vénen a casa, els PADES. Després d'estar en llista d'espera bastant temps, ens ho van concedir i va coincidir que va ser el mateix dia que es va morir. Durant el temps de la malaltia vaig fer d'infermera, feia les cures i el cor fort. Era complicat, ens ho vam passar molt malament. El darrer temps, que va ser el més crític, la Cèlia es va instal·lar a casa del seu pare i el fill del meu marit era més sovint per casa. Durant tota la malaltia, les cunyades i les tietes del fill del meu marit, van estar sempre al meu costat, i a més molts bons amics i amigues de tota la família ens van fer companyia i donar suport.”

La Sonsoles opina que quan necessites de debò una ajuda te l'haurien de venir a oferir a casa. La burocràcia i la paperassa afegeixen dificultats al problema que estàs patint. Considera que l'Administració és poc sensible en aquest sentit: “Cal anar d'un lloc a l'altre i la veritat, sort que tens gent propera, perquè les malalties terminals deixen emocionalment molt descol·locat. M'ajudaven les cunyades. Per sort tenim molta gent amiga! L'experiència és tan dura que ja ni t'amoïnes per accedir a possibles ajuts com els que preveu la Llei de la dependència.

Sé que ara donen uns ajuts econòmics per als nadons, tot just serveixen per pagar els bolquers. Millor això que res!, però de debò, no és cap respir. Opino que els ajuts haurien de ser universals i per descomptat molt més àgils, d'accés sistemàtic: un cop es determina la situació, s'hauria d'establir un accés directe a l'ajuda estipulada.

Quan els nens eren petits, van haver d'anar a l'escola privada, perquè només hi havia una escola bressol pública al barri i era molt difícil entrar-hi. Ara sembla que n'hi ha més, però continuen essent del tot insuficients. En canvi, van poder fer, tots dos, tota la primària en una escola municipal que estava molt bé. Ara la Cèlia també va a un institut públic que funciona estupendament.”

La Sonsoles creu que tot i que al llarg del temps s'han aconseguit serveis per millorar el benestar de les famílies, el pes de la casa continua recaient en la dona que, quan els fills són petits o tenen uns avis malalts, ha de fer mans i mànigues per arribar a tot: “No hi ha tantes llars d'infants públiques al districte com es necessiten. Ni de bon tros! En la majoria dels casos, si els pares se separen, són les dones que estan més al peu del canó. Malgrat les lleis, la igualtat entre dones i homes encara està molt lluny. Pel que fa als serveis, no es tracta d'afavorir exclusivament les dones, és un dret ciutadà. Les famílies no estan gens protegides i els serveis són del tot insuficients. El transport públic és car i els estudiants no tenen descomptes. Hi ha molta gent que té feines molt precàries, sobretot gent jove, i no poden de cap manera emancipar-se. Els ajuts per a habitatges no responen a la realitat de precarietat laboral. Crec que és un tema molt dur.”

La casa. Les TIC. El temps dels transports

En relació amb el temps que tenen el Marcel i la Cèlia a casa per utilitzar Internet, els mòbils o veure la TV, ens diuen que cadascú té la seva petita habitació, però fan vida a la sala on ens

reben, que, alhora, també és l'habitatge de la mare. Expliquen que van obrir un envà, per tal que fos més espaiós, per tant, tenen un espai únic per a un sol ordinador, que el fan servir indistintament tots tres. El Marcel l'utilitza molt per treballar, obre el correu cada dia i molts matins treballa a casa. La Cèlia fa servir l'ordinador per fer treballs puntuals i per escriure i rebre correu, igual que la mare. També tenen una sola TV. Els agrada mirar pel·lícules junts. En això, es posen d'acord de seguida i ho fan sovint. La Cèlia no té mòbil i el Marcel el fa servir bàsicament per treballar.

La Cèlia.

“Jo treballo amb Internet, actualitzo les pàgines web dels grups

i les dirigeixo, és una feina en què m'ajuda el meu pare. Em trec un sou per viure, però no per independitzar-me. Espero poder fer-ho algun dia. He estudiat música, sempre amb un professor particular. Ara per ara, he tret dos CD, un en solitari i un amb la banda. Normalment canto i toco la guitarra, però amb segons quins grups toco el baix o la bateria.”

En Marcel no ha demanat mai ajudes pel fet de ser un jove emprenedor del seu propi projecte. Tota la família té el concepte que són coses molt llunyanes, no té cap informació sobre aquest tema i potser no s'ha preocupat de buscar-la.

Quant als temps de desplaçaments, ens diuen que no tenen cotxe, ni falta que els fa, perquè no sabrien on aparcar-lo. Cap dels tres tenen carnet de conduir, però el Marcel se'l vol treure. Sonsoles treballa a les Corts i té molt bona combinació d'autobusos i metro. La Cèlia sol anar a peu, l'institut és bastant a prop, el Cercle també i el seu pare viu relativament a la vora. En tot cas, Gràcia està molt ben comunicada.

Les activitats socials. El temps personal i de relacions. Els serveis que l'Administració ofereix a les famílies

“Nosaltres ens sentim molt ben integrats al barri. Quan els nens eren petits, vaig treballar molt activament a l'escola. Quan van acabar la primària, vaig considerar que la meva col·laboració s'havia acabat i em venia més de gust fer altres coses, com ara el taller de teatre que estic

fent al Cercle. L'institut no demana als pares col·laboracions concretes. La Cèlia recull les notes i després tots plegats discutim la jugada. Durant el curs, el seu pare i jo anem a les entrevistes a parlar amb els tutors.”

En relació amb les AMPA de les escoles de primària, creu “que fan una bona feina per atendre nens i nenes de forma més completa, casals i activitats d'aquestes. Ara bé! crec que les administracions s'hi haurien d'implicar molt més perquè es fa tot gràcies a la bona voluntat de la gent. Les activitats extraescolars són molt importants, hi ha moltes famílies que les necessiten perquè no tenen altres recursos. Moltes famílies no es poden permetre pagar casals d'estiu un mes sencer. L'Administració ha de regular i preveure les dificultats específiques de les famílies amb menys recursos. Quan parlo de menys recursos, estic parlant de famílies que superem amb molt poc els mil euros. Les administracions consideren famílies amb poc recursos els que realment quasi no tenen res i, evidentment, aquestes tenen prioritat, però no s'han d'oblidar de totes les altres famílies que tenim problemes per arribar a fi de mes sense haver de pagar hipoteques, com és el nostre cas, ja que no ens passa pel cap comprar un pis. Els recursos econòmics que tenim donen just per viure.”

“Nosaltres no hem tingut mai beques ni ajuts per comprar llibres ni per al servei de menjador.” En una ocasió, és va assabentar que els seus ingressos superaven d'una manera insignificant la possibilitat de ser candidats.

Els diumenges, quan la Cèlia té l'exhibició castellera, solen anar-hi tota la família. Mes ben dit “les dues famílies, perquè un dels germans petits també fa castells. La Cèlia, sempre que vol i, sobretot, si convé, porta a casa els seus germans. La relació és molt natural, així ho hem fet sempre i ens ha anat molt bé. Ara tenim previst anar a Sitges a la presentació del disc del Marcel i també hi anirem tots plegats.”

El Marcel no té habitació a casa del pare, perquè quan tenia 12 anys ho va decidir així: “Em volia quedar amb la mare. Ara, des que treballem plegats amb els temes de la música, ens veiem molt més i tenim una relació molt més freqüent.”

L'atenció i la cura de la família. Els ajuts de l'Administració

Preguntem si la família té obligacions amb avis i àvies, i el Marcel ens diu que veu molt poc els avis paterns. La Cèlia els veu “més sovint que el Marcel”, perquè es relacionen molt amb el pare i ella sempre que està amb ell va a casa dels avis o bé al revés: “Els avis vénen a casa del meu pare molt sovint.” La Sonsoles ja no té pare des de fa molt de temps i la mare se li va morir pràcticament quan es va morir el seu segon marit: “Ara només tinc una germana i un germà i ens veiem sovint.”

Creuen que els serveis i ajuts de suport a les famílies haurien de ser fàcils de conèixer, fàcil d'aconseguir-los i, sobretot, que arribin mentre tens el problema: “En aquest sentit, nosaltres tenim una mala experiència.” Insisteixen en el fet que tenen molt poca fe amb els ajuts que

poden venir de l'Administració, creuen que qualsevol servei específic de suport a la gent jove s'ha de buscar, demanar i emprar un munt de temps a emplenar paperassa.

Pensen que potser seria una bona idea que hi haguessin finestretes distribuïdes territorialment on es poguessin fer consultes sobre els serveis als quals poden accedir la població, d'acord amb la situació en què es troben: pel fet de ser joves (ajuts per a habitatge) o per ser jove emprenedor (vacances, transports, beques, viatges...): "Crec que les administracions estan molt lluny de la gent del carrer i no es fan càrrec de les dificultats d'algunes famílies. La burocràcia se'ns menja vius. Això és allò que us he explicat del PADES. El CAP de Gràcia està saturat d'aquesta demanda, quan la vam tenir, ja no hi vam ser a temps i segur que hi ha molts casos com el nostre."

El temps desitjat

El grup familiar està acomodat a la seva realitat i, particularment, se senten afortunats, tenen feines bastant acceptables i es poden permetre fer sortides. El Marcel acaba de venir de Dublín amb el seu pare. La Cèlia sol anar a campaments els estius i fan alguna sortida plegats. Algun cap de setmana van a casa de la germana o del germà de la Sonsoles. Els viatges amb la mare són curts, en tren o amb el cotxe d'alguna amiga. Fora del Marcel, no hi ha ningú que es vulgui treure el carnet i la Sonsoles no hi ha tingut mai cap interès. El pare sí que té cotxe i potser això facilita fer més viatges.

Aquesta família és conscient de la seva realitat i de les seves expectatives. Opinen que tot plegat va molt lligat. Creuen que la gent, normalment, aspira a fer allò que poden fer. Una qüestió prou intel·ligent, potser per protegir a la vegada la salut mental i la física. Són aspectes de la salut que solen anar completament lligats.

Quatre generacions de filles úniques

per Marga Solé

“Som un matriarcat de quatre generacions i per això funcionem tan bé.”

89

A la comarca de l'Alt Penedès, a Ca l'Obaguer, hi viu una família en *règim matriarcal* de quatre generacions de filles úniques. La conformen: el besavi i la besàvia, l'avi i l'avia, i el pare i la mare amb la seva filla. El cordó umbilical és el de les dones i els consorts s'hi han anat afegint.

Així el Josep Maria i l'Eulàlia tenen 79 anys i estan jubilats; la Laia té 53 anys i és funcionària, i el seu espòs, l'Alfredo, té 59 anys i treballa a l'Àrea Econòmica de la Delegació de Barcelona de Circulació d'ADIF. La Míriam té 32 anys i porta la comptabilitat d'una empresa que es dedica a l'exportació i la importació de mercaderies, i el seu home, el José Ramon, té 45 anys i és maquinista de Rodalies. La Míriam i el José Ramon tenen una nena de dos anys, l'Anna.

Respecte al *matriarcat* de la família, l'avi Alfredo diu que potser si haguessin tingut un altre fill, li hauria agradat que fos un nen i l'àvia Laia diu que ella, quan es van casar, pensava tenir els fills que fossin mentre nasqués una nena, perquè els nens no li agraden: “...i com que la primera ja va ser una nena, doncs, vaig dir: ‘Prou, ja hem acabat!’”, afirma.

El temps de les feines de la casa

“Som un matriarcat de quatre generacions i per això funcionem tan bé: la besàvia és la reina mare; jo sóc la reina; la meva filla, la princesa, i la meva néta és la infanta.” Així de clar ho

El José Ramón, la Míriam,
l'Anna, el Josep Maria, l'Eulàlia,
la Laia i l'Alfredo.

té la Laia quan explica qui és qui d'aquesta família nombrosa, que viu la major part de l'any en una masia a l'Alt Penedès. La Laia acaba arrodonint que els seus homes són els consorts, per la qual cosa el besavi, Josep Maria, afegeix irònicament, amb un acudit dels seus que han caracteritzat la major part de l'entrevista: "I jo sóc l'esclau!". La família viu a Ca l'Obaguer, una masia envoltada de vinyes i arbres fruiters.

Malgrat ser set a la família, ho tenen tot molt ben muntat "perquè som les dones les que organitzem la feina domèstica", diu la Laia mentre el José Ramon afegeix: "Tenim una distribució de funcions i, mentre uns o unes fan unes coses, la resta en fa unes altres." L'Alfredo contradiu el tema del matriarcat que ha explicat la seva esposa amb un exemple: "Quan fem una barbacoa jo encenc el foc i el controlo amb una cervesa a la mà mentre les dones preparen la carn, la salen, paren la taula... i jo espero que em portin la carn. Quan està cuita elles la vénen a recollir, la serveixen i, a sobre, si tenim convidats, sóc felicitat perquè la carn està ben cuita, aquesta és la realitat." Segons la Míriam, el tema és que estan molt acostumats a viure junts i fer-ho tot entre tots: "Cadascú té molt clares les seves funcions i no hi ha cap problema."

A la masia de Ca l'Obaguer, a l'hivern, hi viuen quatre dies a la setmana laboral, perquè està molt solitari i a la besàvia i el besavi, l'Eulàlia i el Josep Maria, no els agrada quedar-se sols tot el dia fins al vespre: "Es fa de nit molt aviat, nosaltres ja som molt grans i la resta de la setmana estem en un pis a Vilafranca", explica la besàvia, que s'afanya a explicar que "Això sí, tot i que estem separats, ens truquem moltíssim cada dia, estem tots assabentats de tot i no podem fer una cosa sense que la resta de la família ho sàpiga." L'Alfredo ho corrobora: "La companyia del telèfon té molts guanys amb nosaltres perquè les dones es truquen per a qualsevol cosa, totes tres, és una norma."

La Laia explica que “Quant al repartiment de les feines de la casa, cada dona en fa el 33% i encara l’1% restant el fa l’Anna, la menuda”, diu tot rient per l’acudit i l’Alfredo explica: “Dit així, sembla que elles es reparteixen tota la feina i nosaltres no fem res i no es del tot veritat.” El José Ramón explica que despara la taula, fa els cafès, talla la llenya i l’entra a casa per a la llar de foc. L’Alfredo fa el foc i el Josep Maria diu que ell és el que recull les comandes que necessiten i va a comprar-les amb el cotxe: “Vaig amb el cotxe amunt i avall”, es resigna.

Alfredo reconeix amb sinceritat que ell és un desastre per a les coses de la llar: “No faig res, ni endreço la roba, ni faig el menjar, ni netejo, res de res, però en canvi tota la resta sí que la faig jo: mantenir la masia, tenir cura de l’electricitat i la lampisteria, canviar les bombetes, cavar l’hort...” La Laia ho corrobora tot provocant una rialla general: “Un dia feiem tard a la feina i li vaig dir: ‘Ajuda’m a fer el llit!’ I quan era l’hora de posar el cobrellit, li dic: ‘Home posa’l amb una mica més de gràcia’ i em mira i fa: ‘ha! ha! ha!’ És a dir, va posar la gràcia al peu de la lletra.”

Pel que fa a la cuina, la besàvia voldria cuinar més, però diu que la seva filla i la seva néta “sovint ja porten els menjars fets, perquè no volen que cuini tant”. La Laia explica el perquè no li deixen fer més coses: “Ella ja ho faria, però, com que no es troba gaire bé, no ho volem. Ja ha treballat prou a la seva vida!”

L’atenció a la filla

Pel que fa a la dedicació a l’Anna, la Míriam la banya i la porta a dormir perquè el José Ramón té uns horaris especials i l’hàbit de fer-ho ja el té ella. Ell ho fa només els dies que a aquella hora ja és a casa: “...però són pocs dies!”, es lamenta.

L’Anna va a la guarderia a Barcelona que és on treballa tothom. La porta el seu pare i dos dies a la setmana es queda a dinar i la seva mare la recull, i els altres tres dies la recull el seu pare i la deixa amb l’àvia, i quan la seva mare arriba de treballar dinen totes tres.

El temps de cura

“Si algú es posa malalt, ens posem malalts tots, de veritat!”, manifesta la Míriam, que afegeix que, si el malalt o malalta ha d’anar al metge, l’acompanya qui té mes facilitats a la feina, però “després hi acudim tots quan podem. Som una família molt atípica, ho reconec”, diu la Laia mentre la Míriam posa un exemple: “L’última vegada que l’avi va estar a l’hospital, tots vàrem plegar de la feina per anar al centre sanitari.” Per l’Eulàlia, és una exageració i la Laia explica que quan van portar l’Anna a urgències s’hi van presentar tots, fins i tot, l’Alfredo, que és un gran culé i en aquell moment jugava el Barça.

El temps d'oci, de relacions personals i d'associacionisme

La Laia té molt clar que gaudeixen de molt bona qualitat de vida, perquè “...aquí es viu molt bé, hi ha espai i no molestem a ningú.” Ella i l’Alfredo tenen un pis a Barcelona, “però no és el mateix, és petit, només podem veure la televisió i la nena no té espai per jugar. Aquí surts al bosc, et banyes a la piscina a l’estiu!”, exclama. Per a la Míriam, el més important de viure a Ca l’Obaguer és que tothom té el seu espai: “I així, qui no viu bé?”, es pregunta.

Es defineixen com una família anxoveta perquè tot i que hi ha espai, sempre estan units, juntets, com les anxoves: “Ara d’aquí a uns dies, anirem a Jaca, que és la ciutat del meu marit, l’Alfredo, i no sé pas com ens ho farem perquè és un pis no gaire gran i tothom vol venir”, exclama la Laia.

L’Eulàlia explica els esmorzars dels caps de setmana: “Si veiéssiu els dissabtes en què l’Alfredo no va a treballar, quins esmorzars de forquilla es munten amb el Josep Maria... s’entaulen a la cuina i els faig unes truites...”, diu mentre recorda que abans tenien gallines, però ara ja no en tenen i compren els ous a les masies dels voltants.

L’afecció a fer cava per al consum domèstic, la té tota la família, és un temps d’oci que gaudeixen de forma comuna. El Josep Maria explica que un veí d’una masia propera els va inculcar l’afició: “A partir d’aquí ens vam afeccionar, perquè a nosaltres el cava sempre ens ha agradat molt. En fem per al nostre consum i com que no tenim gaires vinyes, la resta del vi el comprem, però de bona qualitat, eh? I fem un cava Brut Nature que no té res a envejar als de les marques molt conegudes, és molt millor!”, afirma amb un somriure d’orella a orella. El cava porta el nom de la néta, Míriam. En el procés cada un té una missió, és una cadena: el José Ramón fa la rima, l’Alfredo les tapa un cop plenes, la Míriam posa els obturadors i la Laia omple les ampolles el dia que no hi ha els amics que ens volen ajudar. A vegades són onze o dotze i l’àvia i la besàvia fan el dinar i paren la taula. El Josep Maria, com a promotor del negoci, diu amb el seu sentit d’humor: “Jo controlo la cadena perquè tothom ho faci bé.”

Però a la família també hi ha les afeccions individuals. La Laia i el Josep Ramon són aficionats a anar a la muntanya i buscar bolets i espàrrecs.

A l’Alfredo, també li agrada anar a passejar pel bosc i sentir els ocells, però a més, cultiva l’hort fent de pagès per al consum domèstic: “...i també faig el vinagre i l’orujo per a nosaltres. A més, tinc quaranta arbres fruiters. Ah! Me n’oblidava, m’agrada molt l’astronomia, tinc un telescopi i miro el cel en les nits clares i sense lluna, i, com que aquí no hi ha la contaminació de les ciutats, és una meravella!”

El José Ramon dedica el seu temps d’oci al col·leccionisme de tot tipus. Observa la fauna dels entorns i en fa fotos que després col·lecciona i arxiva. També es dedica a fotografiar espais i edificis de Barcelona que estan en període de desaparició perquè “...vull que la meva filla, l’Anna, quan sigui gran, conegui les coses que ja han desaparegut, perquè Barcelona no sols es la Pedrera i la Sagrada Família. També en formen part les zones industrials de Cal Saladrigas, Poble Nou, Ca l’Aranyó i la Sagrera, que aviat canviarà de fisonomia.” Cerca

La Miriam, amb l'Anna al coll (la seva filla), la Laia i l'Eulàlia.

indicis maçònics de Barcelona o insígnies que van estar a l'època de Franco com l'estrella del Club Esportiu Júpiter o l'estrella i l'àngel amb sexe de la plaça Palau.

La fotografia sí que és l'afecció en majúscules d'en Josep Maria: “M’hi vaig afeccionar als 14 anys i les primeres fotos que vaig fer eren amb plaques de vidre”, explica. Després li van regalar una càmera de rodets i va començar a revelar-se les fotos, en blanc i negre: “Me’n va ensenyar un veí, vaig agafar molta afició i em vaig fer soci de l’Agrupació fotogràfica de Catalunya i també era de l’Associació fotogràfica de Vilafranca, però ara fan les reunions molt tard, als vespres, i ja no tinc edat per anar pel món a segons quines hores. I això que vaig ser-ne el secretari!”, exclama mentre recorda que, fins i tot, té diversos premis de fotografia. Diu també que ara ja sols fa fotografies dels voltants de la masia, com una posta de sol, un insecte: “Em fa una mica de por anar als quasi 80 anys per segons quins indrets amb una càmera d’aquestes digitals rèflex, que me l’estirin i que em donin un cop, per la qual cosa sols faig fotos pels voltants de la casa”, afirma.

La Míriam diu que no en té cap, d’afecció: “M’agrada llegir i estar a casa amb la meua família, res més, amb això ja sóc feliç”, afirma. Són les mateixes il·lusions de la seva mare, la Laia, que afegeix que, a més, li agrada netejar i endreçar. El seu marit, l’Alfredo, li recorda que també li agrada molt pintar: “Tots els quadres de casa nostra els he pintat jo, vaig anar a classes i quan em jubili hi vull tornar”, afirma la Laia. La seva mare, l’Eulàlia, diu que, a ella, el que més li agrada és “fer ganxet, és la meua il·lusió.”

L’Alfredo i el Josep Maria han estat presidents d’un club de futbol centenari i l’Alfredo encara hi segueix col·laborant. La resta de la família no participa en cap activitat ni entitat social.

El José Ramón, l'Anna
i la Míriam (a primer
pla).

Canvi de model en la gestió del temps. El temps desitjat

94

Tota la família està molt satisfeta de la seva distribució del temps com a família i de la seva organització i no ho canviarien: “Mentre els pisos siguin tan petits, és impossible que hi hagi estructures de famílies com la nostra, per tant, es pot dir que el model ja ha canviat”, diu la Laia. I la Míriam puntualitza: “És difícil trobar quatre generacions vivint juntes, però aquí es pot veure bé el canvi de cultura o de model, perquè, per exemple, el besavi no feia res de res de feines de la llar; el meu pare ja en feia una mica, però no gaire i el meu marit, el José Ramón, ja fa quasi de tot, perquè és d’una altra generació i la parella de la meva filla no sabem què farà, perquè poden canviar les cultures i els models, però sembla que la tendència serà d’equiparació, almenys en la nostra cultura, perquè en d’altres és diferent.”

El José Ramón reconeix que la família tipus ja ha canviat, perquè abans les dones feien els serveis socials de la família i ara, com que treballen, quan hi ha una emergència, es produeix un problema: “Aquesta circumstància s’agreuja quan els néts hagin de cuidar la gent gran perquè vivim més anys i, ara per ara, ja hi ha set avis per a cada jove i els serveis que s’ofereixen no hi van parelles”, vaticina el José Ramón.

La Míriam ho corrobora explicant que, quan va néixer l’Anna, els besavis estaven a casa i ajudaven en la logística de la feina del dia a dia. L’Eulàlia feia les tasques de la llar i el Josep Maria anava a comprar amb el cotxe amunt i avall i, a més, feia de taxista de la família: “Estava tot molt ben organitzat, com sempre”, afirma.

Les expectatives de futur de l’Alfredo són: “Seguir com fins ara i que duri, perquè ja estem molt bé així, el nostre concepte de família per a nosaltres és l’ideal.”

El José Ramón veu bé el seu futur: “Crec que la gent s’ha de casar per tota la vida i jo m’imagino el futur tal com estem ara.” Queda clar que està en contra del divorci quan afegeix que “...hi ha divorcis perquè existeix la llei, abans les parelles aguantaven i ara no aguanten gens ni mica i es divorcien. És igual que en les èpoques d’abundància i de mancances, quan hi ha escassetat la gent està més unida i si ho tens tot a l’abast, et disperses.”

La Míriam diu que sempre vols el millor: “Nosaltres som quatre generacions i cada cop hem estat millor i hem tingut més qualitat de vida. Cada generació s’ha esforçat per millorar i deixar un futur millor per als descendents i tot fa pensar que la meva filla encara tindrà una vida millor que la meva, el futur és anar a millor, sens dubte.”

Per a la Laia, el futur és quedar-se tal com ara: “Salut, diners per poder viure i amor, ja en tinc prou”, diu. L’Eulàlia respon filosòficament: “Qui dia passa, any empeny” i el Josep Maria diu que quan es lleva cada matí, pensa: “Un altre dia que em queda i com que no em fa mal res, de moment, només demano salut!”, exclama.

Per finalitzar la conversa hem parlat d’il·lusions, però és clar que aquesta família viu trepitjant de peus a terra i les seves il·lusions no són gens difícils d’assolir. La besàvia Eulàlia vol tenir “salut i bona companyia com hem tingut sempre”; l’àvia Laia vol “veure créixer la meva néta i continuar com estem ara, ja en tenim prou.”

El José Ramón vol “que ens quedem així perquè puc fer tots els plans que vulgui i potser la meva filla quan sigui gran se’n vol anar a Toronto, per dir alguna cosa... penso que el més important és que ella estigui bé, la resta, tal com va el món i amb la involució que hi ha, millor que ens quedem tal qual.”

La il·lusió del Josep Maria seria l’abolició de les religions i de les fàbriques d’armament a tot el món i el desig de l’Alfredo és “...arribar a ser besavi, seria una sort perquè no he conegut cap avi ni àvia, ni per part del meu pare ni de la meva mare, per la qual cosa crec que arribar a besavi seria el màxim per a mi.” El que no defineix l’Alfredo és si la seva il·lusió també hauria de ser una nena, per continuar amb la nissaga matriarcal, el temps ho dirà.

Generalitat de Catalunya
Departament d'Acció Social i Ciutadania
**Secretaria de Polítiques Familiars
i Drets de Ciutadania**